

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 53 • ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

σελ. 4

σελ. 8

σελ. 14

σελ. 20

σελ. 24

- 3 Συλλογικά:**
ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ Του Συλλόγου "Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"
Ετήσια Τακτική Συνέλευση
Του Γιάννη Πολυχρονόπουλου, Προέδρου του Συλλόγου "Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"
- 4 Αρχιτεκτονικά**
ΟΙΚΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΙΓΚΟΥ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ ΚΑΙ «ΙΔΡΥΜΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ»
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 8 Αρχαιογνωστικά**
Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ (ΜΑΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ)
Του Γιώργου Σταίνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 14 Διαλογικά**
«Μορφές βίας σε μνημεία από την αρχαιότητα έως σήμερα»
των Γιάννη Συρόπουλου - Ειρήνης Σκιαδαρесь
Αρχαιολόγων στην Εφ. Αρχ/των Δυτ. Αττικής, Πειραιώς και Νήσων
- 16 Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 18 Ιστορικά**
Διαχρονική Συμβολή του Πειραιά στους Ολυμπιακούς Αγώνες - αρχαίες καταβολές
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 20 Ματιές στην Πειραική ιστορία**
Η ζωή κυλά στον Πειραιά. *Δηλαδή, τα χρόνια μας φεύγουν*
Του Δημήτρη Κρασνικοιλάκη, ερευνητή Πειραικής ιστορίας
- 23 Βιβλιοπαρουσίαση**
Επιμέλεια: Γεράσιμου - Νικολάου Μπουγά
- 24 Εν τέλει... Σχολιογραφικά**

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου "ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ"
Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 53 - Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2015

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ "ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ"

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΙΣ: Βασ. Γεωργίου Α' 11, Πειραιάς
- ΒΙΒΛΙΟΤΟΠΙΑ: Εθνικής Αντιστάσεως 23, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραολή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- ΣΤΑΧΥ: Πραξιτέλους 121 και Τσαμαδού 57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Λεπτομέρεια από ρωμαϊκό ψηφιδωτό με θέμα τον Οδυσσέα και τις Σειρήνες, 3ος αι. μ.Χ., Μουσείο Bardo, Τυνησία

Ο Πρόεδρος του Συλλόγου
κ. Γιάννης Πολυχρονόπουλος

Πρωτοβουλίες και δράσεις του Συλλόγου: “Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά” Ετήσια Τακτική Συνέλευση

Στις 30 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε η ετήσια τακτική συνέλευση του Συλλόγου “Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά”, στην οποία κυριάρχησαν οι νέες πρωτοβουλίες και δραστηριότητες που θα πρέπει να πάρει ο Σύλλογος, ώστε η πόλη και η ευρύτερη περιοχή να αναδειξει ακόμη περισσότερο τις αρχαιότητες, αλλιά και τους ιστορικούς τόπους. Παράλληλα αναζητήθηκαν τρόποι για να γίνει ακόμη πιο αποδοτική η συνεργασία του Συλλόγου με την αρχαιολογική υπηρεσία ώστε να στηρίξει το έργο της και να συμβάλει στην υπέρβαση των προβλημάτων. Συζητήθηκαν οι ιδέες αλλιά και οι πρωτοβουλίες του Προέδρου κ Γιάννη Πολυχρονόπουλου για την ανέγερση Μνημείου Σαλαμινομάχων στην Κυνόσουρα της Σαλαμίνας, ενόψει και του εορτασμού των 2.500 χρόνων από τη ναυμαχία της Σαλαμίνας το 2021. Μάλιστα - όπως ανέφερε - προσφέρονται ήδη μεγάλες ναυτιλιακές εταιρείες και εφοπλιστές να βοηθήσουν ως χορηγοί το έργο αυτό. Επίσης συζητήθηκε η διαμεσολήβηση του Προέδρου ανάμεσα στο Τζάνειο και στην εταιρεία ΆβαΞ, η οποία έφερε αποτέλεσμα, για την αξιοποίηση του ακινήτου στη συμβολή των οδών Γούναρη και Ποσειδώνος με την ταυτόχρονη διάσωση και ανάδειξη του αρχαιολογικού χώρου τμήματος της Μακράς Στοάς. Μάλιστα προσφέρθηκε ο αρχιτέκτονας μέλος του Συλλόγου κ. Γιώργος Γάρδας, να εκπονήσει δωρεάν μελέτη για την αποστράγγιση των υδάτων στο συγκεκριμένο χώρο.

Όπως τόνισε ο κ. Πολυχρονόπουλος άμεσος στόχος είναι να γίνει μια ευρεία σύσκεψη στο χώρο του Αρχαιολογικού Μουσείου με εκπροσώπους της κρουαζιέρας με την επιδίωξη ο Πειραιάς και το Αρχαιολογικό Μουσείο να περιληφθούν στα προγράμματα και τα τουριστικά τους πακέτα. Από τον κ. Νίκο Αρτεμιάκη προτάθηκε επίσης η σηματοδότηση και η τοποθέτηση επεξηγηματικών πινακίδων σε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους. Συμφωνήθηκε η διεύρυνση, η αναβάθμιση και η καθιέρωση ως μόνιμης της εκδήλωσης για την Πανσέληνο του Αυγούστου. Η Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής Πειραιά και Νήσων κα Στέλλα Χρυσουλήκη ενημέρωσε τη Συνέλευση για την ένταξη της μελέτης για την αναστήλωση του θεάτρου της Ζέας στο ΕΣΠΑ. Τέλος η Διευθύντρια του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά κα Ανδρομάχη Καπετανοπούλου αναφέρθηκε στις πολυποικίλες εκδηλώσεις και δράσεις του Αρχαιολογικού Μουσείου: διαλέξεις, ημερίδες, εκθέσεις, συναυλίες και εκπαιδευτικά προγράμματα.

Ο Γενικός Γραμματέας κ. Αλέξανδρος Κορωνάκης παρουσιάζοντας ένα σύντομο απολογισμό της δράσης του Δ.Σ. τόνισε μεταξύ άλλων:

«Κατά τη χρονική περίοδο από τον Ιανουάριο μέχρι και τον Δεκέμβριο του έτους 2014 το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου προέβη σε πλήθος ενεργειών, οι οποίες είχαν σκοπό την προβολή του Αρχαιολογικού Μουσείου Πειραιά, συγχρόνως δε τη διάσωση, προστασία και ανάδειξη των Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων της πόλης του Πειραιά και ευρύτερα.

Συνεχίστηκε και αυτή τη χρονιά η διάθεση του DVD με τίτλο « ΠΕΙΡΑΙΑΣ: Το Αρχαιολογικό Μουσείο και η Ιστορία της Αρχαίας Πόλης» ιδιαίτερα δε σε ξένα κρουαζιερόπλοια μέσω των τοπικών πρακτορείων τους στον Πειραιά.

Πραγματοποιήθηκαν ασκήσεις με αρμόδιους Φορείς για την ανέγερση του Μνημείου προς τιμή των Σαλαμινομάχων στην Κυνόσουρα της Σαλαμίνας. Η πρόταση αυτή του Προέδρου μας, κ. Ι. Πολυχρονόπουλου, αναγνωρίζεται ως ιδιαίτερα σημαντική από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς και ελπίζουμε ότι τελικά θα γίνει πραγματικότητα.

Καταβλήθηκαν προσπάθειες ακόμη και κατά την τρέχουσα χρονιά ώστε επιτέλους να επιλυθεί το θέμα του αρχαιολογικού χώρου στη συμβολή των οδών Γούναρη και Ποσειδώνος. Μεσοληβήσαμε μεταξύ της τεχνικής εταιρείας «ΑΒΑΞ» και του Τζανείου Νοσοκομείου προκειμένου να λυθεί η υφιστάμενη σύμβαση μεταξύ των δύο, ώστε να καταστεί δυνατή μετά η αξιοποίηση του ακινήτου με την ταυτόχρονη διάσωση και ανάδειξη του αρχαιολογικού αυτού χώρου σε ένα από τα κεντρικότερα σημεία της πόλης του Πειραιά. Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι τελικώς οι ενέργειες του Συλλόγου μας απέδωσαν καρπούς και πριν από λίγες μέρες το ζήτημα αυτό διευθετήθηκε και θα ακολουθήσει σύντομα η υλοποίηση των σχετικών αποφάσεων από τους αρμόδιους φορείς.

Στο πλαίσιο των ανοικτών εκδηλώσεων του Δημοτικού Θεάτρου ο Σύλλογος μας παρουσίασε το DVD με τίτλο «ΠΕΙΡΑΙΑΣ: Το Αρχαιολογικό Μουσείο και η Ιστορία της Αρχαίας Πόλης». Η παρουσίαση συμπληρώθηκε με σύνολο μουσικών, οι οποίοι χρησιμοποιώντας μουσικά όργανα της αρχαίας εποχής έπαιξαν αντίστοιχη μουσική. Στηρίχτηκαν ποικιλοτρόπως οι εκδηλώσεις που με επιτυχία οργανώθηκαν από το Αρχαιολογικό Μουσείο και την Εφορεία.

Τέλος αξίζει να αναφερθεί η κανονική συνέχιση της έκδοσης του περιοδικού μας το Πειραιϊκό Ορόσημο για την 14η χρονιά. Πρόκειται για το μοναδικό περιοδικό αρχαιολογίας και πολιτισμού της ευρύτερης περιοχής μας και ένα από τα λίγα που απέμειναν σε πανελλαδική κλίμακα. Αυτή η πνευματική, πολιτισμική και ενημερωτική προσφορά του Συλλόγου μας οφείλεται σε πολλούς λίγους ανθρώπους τους οποίους επιβιβάζουμε να κατονομάσουμε. Πρόκειται για τους κυρίους: Ι. Πολυχρονόπουλο, Πρόεδρο του Συλλόγου μας, Γ. Σταϊνχάουερ, Κωστή Μανωλάκη, Γ. Γάρδα,, Μ. Βλάχο και Άκη Μπουγά.»

Ο Πρόεδρος κ. Γιάννης Πολυχρονόπουλος και το Δ.Σ. του Συλλόγου
«Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά»,
σας εύχονται
ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ, ΕΙΡΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΤΟ 2016

ΟΙΚΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΡΙΓΚΟΥ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ ΚΑΙ «ΙΔΡΥΜΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ»

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ

Αρχιτέκτονα Μηχανικού Ε.Μ.Π. - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

ΟΨΗ 2ας ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

(ΣΧΕΔΙΑ ΔΗΜ. ΕΥΤΑΞΙΟΠΟΥΛΟΥ)

ΟΨΗ ΑΚΤΗΣ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Α. ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΙΓΚΟΣ

Εικ. 1. Γ. Στρίγκος

Ο Γεώργιος Στρίγκος (Εικ. 1) γεννήθηκε στις 12 Οκτωβρίου του 1878 στο Κρανίδι. Σε ηλικία 10 ετών, η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στον Πειραιά, όπου μεγάλωσε και έγινε εξέχον μέλος της Πειραιϊκής κοινωνίας, τόσο για τις πάμπολλες επιχειρηματικές του δραστηριότητες (τραπεζίτης, βιομήχανος, έμπορος, εφοπλιστής κ.α.), όσο και για την ενσασχόλησή του με τα κοινά (πρόεδρος και Ιδρυτικό μέλος Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πειραιά, Ιδρυτής του Ναυτικού Μουσείου, βουλευτής, Δημοτ. Σύμβουλος Πειραιά και Πρόεδρος Δημοτ. Συμβουλίου, κ.α.). Το 1917 αγόρασε την οικία του Μιχαήλ Αναστόπουλου στην συμβολή των οδών Δευτέρας Μεραρχίας (τότε οδό Φρεαττύδος) και Ακτής Μουτσοπούλου (τότε οδό Αιγέως) (Εικ. 2,3,3α,4). 1925-1926 η οικία πήρε την τελική της μορφή, έπειτα από επέκταση του κτιρίου που πραγματοποίησε ο Γεώργιος Στρίγκος. Το πανέμορφο αυτό νεοκλασικό κτίριο, κοσμούσαν πολλὰ έργα τέχνης (πίνακες, έπιπλα και γλυπτά), αφού ο Γεώργιος Στρίγκος ήταν ένθερμος συλλέκτης. Η συλλογή του αυτή έργων τέχνης στο σπίτι του, όχι άδικα θεωρούνταν από τις σημαντικότερες ιδιωτικές συλλογές της εποχής του με έργα των Λύτρα, Γουναρόπουλου, Γαλάνη, Οικονόμου και άλλων Ελλήνων και ξένων. Έμεινε εκεί με την οικογένειά του, την σύζυγό του Μεταξία Βαρδάμου και τα παιδιά του Κωνσταντίνο (πέθανε σε ηλικία τεσσάρων ετών), Δημήτριο και Αγνή, μέχρι την 7η Απριλίου του 1941 όταν ο Πειραιάς υπέστη βομβαρδισμό την ημέρα που η Γερμανία κήρυξε τον πόλεμο στην Ελλάδα. Τότε έφυγε από τον Πειραιά και εγκαταστάθηκε στην Κυψέλη της Αθήνας. Το 1944 έγιναν οι βομβαρδισμοί από τους συμμάχους με πολλὰ θύματα στον άμαχο πληθυσμό και τεράστιες καταστροφές στην πόλη. Παρά την νοσταλγία του για την πόλη στην οποία μεγάλωσε και αναδείχθηκε, δεν ξαναγύρισε στον Πειραιά και στις 12 Ιανουαρίου του 1956 πέθανε ύστερα από πολύμηνη ασθένεια.

Εικ. 2 ΓΑΛ. ΑΚΑΔΗΜΙΑ+ΜΥΡΟΒΟΛΟΣ (βιβλίο Γ. ΣΤΡΙΓΚΟΣ)

Εικ. 3. ΣΗΜΕΡΑ (Γ. Γάρδας)

Εικ. 3α. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΣΤΟ ΟΜΟΡΟ ΚΤΙΣΜΑ (Γ. Γάρδας)

Εικ. 4. (βιβλίο Γ. ΣΤΡΙΓΚΟΣ)

Εικ. 5. Το κτίριο τη νύκτα

Εικ. 6. Bing maps

Β. ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ

Πρόκειται για ένα πολύ όμορφο Νεοκλασικό κτίριο αντιπροσωπευτικό της εποχής του (Εικ. 5), από τα ελάχιστα που διασώθηκαν όχι μόνο στο λιμάνι της Ζέας (όπου είναι το μοναδικό από το Ναυτικό Νοσοκομείο έως την οικία Πατσιάδου (Τσιήλη) στην πηλατεία Αλεξάνδρας) αλλά και σε ολόκληρο τον Πειραιά (Εικ. 6). Εν τέλει κηρύχθηκε διατηρητέο. Ατυχώς δεν κατέστη δυνατό να ταυτοποιηθεί ο αρχιτέκτονας που το σχεδίασε. Στο εξαιρετικό αυτό κτίριο, υψηλής αρχιτεκτονικής αισθητικής, φιλοξενήθηκαν μεγάλες προσωπικότητες των τεχνών και των γραμμάτων. Η σημασία του κτιρίου αποδεικνύεται από τις πολλές Ιστορικές και Λογοτεχνικές αναφορές σ' αυτό. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ο πίνακας που φιλοτέχνησε ο Γιάννης Τσαρούχης στα «Νεοκλασικά του Πειραιά» (Εικ. 7).

Η οικία του Στρίγκου στην κατοχή, επιτάχθηκε από τις κατοχικές δυνάμεις. Μετά την απελευθέρωση το Ελληνικό Ναυτικό το μετέτρεψε σε Λέσχη Αξιωματικών μέχρι το 1955. Με την μεσολήβηση του φιλέλληνα Οκτάβιου Μερλιέ, αγοράστηκε από το Γαλλικό Δημόσιο για την στέγαση του παραρτήματος του Γαλλικού Ινστιτούτου, που λειτούργησε εκεί μέχρι το 2001. Τέλος αποκτήθηκε από το Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη και το 2009 εντάχθηκε στην λειτουργία του ιδρύματος, μαζί με το Νεοκλασικό κτίριο των οδών Πραξιτέλους 169 και Μπουμπουλίνας και το επτάωρο κτίριο Κουντουριώτου 173 όπου στεγάζεται από το 2013 η βιβλιοθήκη του ιδρύματος. Το 2014 τελεώσε η ανακαίνιση του κτιρίου με μελέτη και επίβλεψη του Αρχιτέκτονα Δημήτρη Ευταξόπουλου, που προστάξε και ανέδειξε την υψηλή αισθητική του κτιρίου εντάσσοντας σ' αυτό την νέα χρήση του ιδρύματος.

Το κτίριο, διώροφο με υπόγειο και στέγη (Εικ. 8,9), έχει οικοδομηθεί σε οικοπέδο επιφάνειας περίπου 900τμ. Το υπόγειο (Εικ. 10) έχει κατασκευαστεί σε τρία ανεξάρτητα τμήματα σε διαφορετικά σημεία του οικοπέδου. Το γωνιακό υπόγειο, ακριβώς στην συμβολή των οδών Δευτέρας Μεραρχίας και Ακτής Μουτσουπόλη, κάτω από την αυλή του ισόγειου, επιφάνειας περίπου 35τμ, στέγαζε παλιά το πασίγνωστο Ζαχαροπιασείο «Μυροβόλος», που έδωσε άτυπα το όνομά του στην περιοχή.

Εικ. 7. ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ (βιβλίο Γ. ΣΤΡΙΓΚΟΣ)

Το ισόγειο (Εικ. 11), επιφάνειας περίπου 500τμ, στεγάζει σήμερα τμήμα της Ιστορικής Βιβλιοθήκης του ιδρύματος και την αίθουσα πολιτιστικών εκδηλώσεων και εκπαίδευσης (Εικ. 12). Εντυπωσιακή είναι η ξύλινη σκάλα που οδηγεί στον όροφο (Εικ. 13), με την «προοπτική» μείωση του πλάτους των βαθμίδων. Στις οροφές υπάρχει πλούσιος ζωγραφικός διάκοσμος (Εικ. 14) και έχουν αναδειχθεί και τα ξύλινα κουφώματα του κτιρίου με τις ωραίες ταμπλαδοτές ξύλινες πόρτες (Εικ. 15,16).

Στον όροφο (Εικ. 17), όπου γενικά διατηρήθηκε το παλιό ξύλινο δάπεδο, επιφάνειας περίπου 320 τμ, στεγάζεται το μεγαλύτερο μέρος της Ιστορικής Βιβλιοθήκης του ιδρύματος (Εικ. 18). Ακόμα, υπάρχουν: γραφείο και αίθουσα με προσωπικά αντικείμενα του Γεωργίου Στρίγκου, ναυτικές συλλογές (προσωπικά αντικείμενα και χειρόγραφα του ναύαρχου Nelson, συλλογή κοκκάδων ομοιωμάτων ιστιοφόρων που κατασκευάστηκαν από κρατούμενους Γάλλους την εποχή του Ναπολέοντα (Εικ. 19), συλλογή Scrimshaws τεχνικής εγχάραξης εικόνων σε δόντια φάλαινας και χαυλιόδοντες θαλάσσιου ίππου και συλλογή ναυτικών οργάνων και ενθυμημάτων (Εικ. 20).

Η οροφή είναι ξύλινη στέγη με κεραμίδια, ενώ παλιότερα υπήρχε μικρό δώμα με κυκλικό περίστυλο υπόστεγο (belvedere), με μορφές ατλάντων στους στύλους. Τέλος σε μικρή σοφίτα, στεγάζεται σήμερα το τμήμα συντήρησης και αποκατάστασης των σπάνιων βιβλίων της βιβλιοθήκης.

Εικ. 8 ΤΟΜΗ Β-Β (Δ. Ευταξόπουλος)

Εικ. 9 ΤΟΜΗ Α-Α (Δ. Ευταξόπουλος)

Εικ. 10 ΚΑΤΩΦΗ ΥΠΟΓΕΙΟΥ (Δ.Ευταξιοπούλου)

Εικ. 11. ΚΑΤΩΦΗ ΙΣΟΓΕΙΟΥ (Δ.Ευταξιοπούλου)

Εικ. 12. ΑΙΘΟΥΣΑ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

Γ. ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ «ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΛΑΣΚΑΡΙΔΗ»

Το 1993 ιδρύθηκε από τον Κωνσταντίνο Λασκαρίδη η «Βιβλιοθήκη Καίτης Λασκαρίδη» στην μνήμη της συζύγου του Καίτης (Εικ. 21). Η Καίτη Λασκαρίδη γεννήθηκε και μεγάλωσε στον Πειραιά. Συνιδρύτρια της ΧΕΝ Νέου Φαλήρου, το 1955 εξελέγη στο Διοικητικό Συμβούλιο της ΧΕΝ την οποία υπηρέτησε επιτυχώς με αφοσίωση επί τριακονταετία, ως μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής και Αντιπρόεδρος. Το 2007, ιδρύεται το «Ιδρυμα

Αικατερίνης Λασκαρίδη» (Εικ. 22) από τον Πάνο Λασκαρίδη (υιό του Κωνσταντίνου και της Καίτης) και την σύζυγό του Μαριλένα (Εικ. 23). Στις 6 Αυγούστου του 2015, έφυγε ξαφνικά από κοντά μας η αντιπρόεδρος και ψυχή του ιδρύματος και Πρόεδρος της βιβλιοθήκης Καίτη Λασκαρίδου. Μεταλαμπάδεψε το πάθος της για προσφορά και δημιουργία στους συνεργάτες της, οι οποίοι πάνω στα χνάρια της συνεχίζουν το ταξίδι...

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ:

Η Ιστορική βιβλιοθήκη του Ιδρύματος απαρτίζεται σήμερα από 280.000 τίτλους και συνεχίζει να μεγαλώνει. Ο κύριος όγκος της Ιστορικής Βιβλιοθήκης, στεγάζεται στο μέγαρο Στρίγκου. Στην Ιστορική βιβλιοθήκη έχουν προσφερθεί τα αρχεία και οι βιβλιοθήκες σημαντικών προσωπικοτήτων των Γραμμάτων, των Τεχνών και των Επιστημών. Η Ιστορική Βιβλιοθήκη απευθύνεται στο ερευνητικό και φοιτητικό κοινό. Η παραχώρηση μελέτης των τεκμηρίων γίνεται επιτόπια στο αναγνωστήριο της βιβλιοθήκης, σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο και υπό την επίβλεψη του προσωπικού.

Η Δανειστική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, στεγάζεται στην οδό

Κουντουριώτου 173, έχει πάνω από 35.000 τίτλους βιβλίων και 2.000 μέλη και απευθύνεται κυρίως στην τοπική κοινωνία του Πειραιά και τους σπουδαστές. Είναι ζωντανή και συνεχώς εμπλουτίζεται με νέα τεκμήρια.

Εκπαιδευτικά προγράμματα δωρεάν για μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Από το 2003 έως το 2015, έχουν πραγματοποιηθεί 1717 εκπαιδευτικά προγράμματα, ενώ μόνο το 2014-15 τα εκπαιδευτικά προγράμματα παρακολούθησαν πάνω από 20.000 παιδιά. Το 2015-16 προσφέρονται 98 προγράμματα.

Πρόγραμμα Knowledge Beyond εκπαιδευτικές δράσεις και

Εικ. 13 ΚΛΙΜΑΚΟΣΤΑΣΙΟ (Γάρδας)

Εικ. 14 ΟΡΟΦΗ (Γάρδας)

Εικ. 15 ΠΟΡΤΕΣ-1

Εικ. 16 ΠΟΡΤΕΣ-2 (Γάρδας)

Εικ. 17 ΚΑΤΩΨΗ Α΄ ΟΡΟΦΟΥ (Δ. Ευταξόπουλος)

Εικ. 18 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Εικ. 19 Ομοιώματα ιστοφύλων

προγράμματα φιλιαναγνωσίας, (πραγματοποίηση του οράματος της Μαριένας Λασκαρίδη).

Προγράμματα Ψυχικής Υγείας.

Λογοτεχνικοί Διαγωνισμοί.

Ανακαίνιση και αποκατάσταση πετρόκτιστων Φάρων, συμβολή στην πολιτιστική και ναυτιλιακή μας κληρονομιά. Ήδη έχουν αποκατασταθεί οι φάροι Ταινάρου, Μαθέα και Ντάνας Πόρου. Επιπλέον, το ίδρυμα συγκεντρώνει και επεξεργάζεται έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό για τους Ελληνικούς φάρους.

Στήριξη στο πρόγραμμα «Επιστροφή στα Αντικύθηρα», για την εκ νέου ανασκαφή του δίσκου ναυαγίου (όπου και ο Μηχανισμός των Αντικυθήρων), υπό την εποπτεία της Εφορίας Ενάθων Αρχαιοτήτων και του Ωκεανογραφικού Ινστιτούτου Woods Hole της Μασαχουσέτης.

Το Ίδρυμα είναι ενεργό και στο διαδίκτυο, πέρα από την ιστοσελίδα του, όπου ανακοινώνει τις δραστηριότητές του, και με τον ιστότοπο "Travelogues". Εκεί έχουν θησαυριστεί πάνω από 15.000 εικόνες περιηγητών που επισκέφθηκαν τον χώρο της πάλη ποτέ Οθωμανικής αυτοκρατορίας Ο ιστότοπος αυτός συνεχίζει να εμπλουτίζεται με γρήγορους ρυθμούς.

ΠΗΓΕΣ

- Βιβλίο «ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΡΙΓΚΟΣ», Ινστιτούτο Μελέτης της Τοπικής Ιστορίας των Επιχειρήσεων 2006, Ευαγγελία Μπαρούνη- Νίκος Μέλιος.
- Τεύχος πληροφοριών για τις δραστηριότητες του Ιδρύματος Λασκαρίδη.
- Διαδίκτυο

Εικ. 20 Ναυτικά ενθυμιάματα

Εικ. 21. ΚΑΙΤΗ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

Εικ. 23. ΜΑΡΙΝΕΛΑ ΛΑΣΚΑΡΙΔΟΥ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η πρόσφατη επαφή μου με το Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη με αφορμή το άρθρο μου για την οικία Στρίγκου, (παρά την μεγάλη δυσκολία που αντιμετώπισα στην διαχείριση του μεγάλου πλούτου πληροφοριών), μου δημιούργησε συναισθήματα συγκίνησης, περηφάνιας, ευγνωμοσύνης και σεβασμού για όλους αυτούς τους συμπολίτες μας (και ιδιαίτερα την οικογένεια Λασκαρίδη), που με ανιδιοτέλεια προσφέρουν αυτό το ανεκτίμητο έργο Μνήμης και Πολιτισμού σε όλους μας. Ένα μεγάλο ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ.

Ιδιαίτερα ευχαριστώ τους:

α) Κωνσταντίνο Μαζαράκη-Αινιάν, Αντιναύαρχο (εα), Επίτιμο Αρχηγό Στόλου, Σύμβουλο Διοίκησης του Ιδρύματος για την ξενάγησή του σε όλους τους χώρους του κτιρίου και την πλούσια παροχή πληροφοριών και υλικού καθώς και τις πολύτιμες παρατηρήσεις του στο προσχέδιο του άρθρου, ασφαλές δείγμα της αγάπης του για το έργο που επιτελεί.

β) Δημήτρη Ευταξόπουλο, μελετητή και επιβλέποντα Αρχιτέκτονα της πρόσφατης ανακαίνισης, για την παροχή όλων των αρχιτεκτονικών σχεδίων που παρατίθενται στο παρόν άρθρο.

γ) Steven Coombes, Βέρα Ανδριοπούλου και Μαρία Σταγώνα για την βοήθειά στην συλλογή των στοιχείων.

Εικ. 22. ΤΟ ΙΔΡΥΜΑ

Ο ΑΡΧΑΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ (ΜΑΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΜΑΝΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ)

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου
τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Εικ. 1. Σκηνή από τη Νεκυία: Οδυσσεύς και Ελπήνωρ, Περίνη Βοστώνη 5ος αι. π.Χ.

2. Ο λαβύρινθος του Νεκυιομαντείου της Εφύρας

Αν ο σύγχρονος άνθρωπος, αναθρεμμένος με την πίστη στη συνεχή πρόοδο της γνώσης και στη συσσώρευση αγαθών, ζεί κτιζοντας σχέδια για το μέλλον, για τον αρχαίο (όπως και για το χριστιανό) η ύπαρξη ήταν θεμελιωμένη στο μυθικό παρελθόν, και το μέλλον βρισκόταν στα χέρια του θεού. Στο μαγικό κόσμο που ακόμα τον περιέβαλε, όπου γη και ουρανός ακόμα συνδέονταν και αλληλοεξαρτιώνταν, και όπου το κάθε τι μπορούσε να κρύβει γι αυτόν ένα ευνοϊκό ή απειλητικό θεϊκό νεύμα («σημείον»), ο άνθρωπος θα έχει βοηθό του τη μαντική τέχνη, που - μαζί με όλες τις άλλες - του δίδαξε ο φύλος του ανθρώπινου γένους Προμηθέας (Αισχ., Προμ. Δεσμ. στ. 484- 97). Ο Προμηθέας είναι γιός της Γης, μητέρας των αρχαιότερων θεών, των πρώτων ανθρώπων, και όλης της φύσης, και πρώτης προφητίδος στους Δελφούς.

Η δάφνη του Απόλλωνος, και η δρυς της Δωδώνης, στο θρόισμα των φύλλων της οποίας, οι ιέρειες Πελλήϊες διάβαζαν το μέλλον, είναι ριζωμένες βαθιά μέσα στο χώμα της. Από αυτήν αντλούν τη σοφία τους ο Όφις του Δέντρου της Γνώσεως της Παλαιάς Διαθήκης όπως και ο δράκων Πύθωνας, προστάτης του αρχαιότατου μαντείου της Γης στους Δελφούς που σέρνονται στην επιφάνεια της (ας μη ξεχνάμε ότι ο Απόλλων είναι Πύθιος και Σαυροκτόνος, ενώ το φίδι είναι παρόν στα ιερά του γιού του Ασκληπιού, όπου η μαντεία είναι στην υπηρεσία της ιατρικής). Το ίδιο, καθισμένοι στο χώμα με άπλητα πόδια και οι Σεληνοί οι πρώτοι ιερείς της Δωδώνης. Πηγαίνοντας πάρα πέρα, ο άνθρωπος, όπως ο Οδυσσεύς στη Νεκυία, θα κατέβει αναζητώντας την απάντηση για το παρόν και το μέλλον έως τα έγκατα της Γης, στο σκοτεινό κόσμο των νεκρών (Εικ. 1), όπως στο Ταΐναρο, ή στην Εφύρα της Ηλείας, όπου στις όχθες του Αχέροντα πιστεύεται ότι ανακαλύφθηκε το πρώτο νεκυιομαντείο (Εικ. 2). Διαφορετικές είναι οι ιδιότητες του δεύτερου στοιχείου, του νερού.

Αν για το θεολόγο η Γη είναι η μητέρα των πάντων, για το φιλόσοφο το νερό είναι η

πρώτη αρχή, η προϋπόθεση της σωματικής, αληθιά και της ηθικής καθαρότητας του ανθρώπου, που εγγυάται ο Απόλλων: η Πυθία πριν να μαντεύσει έπινε νερό από την Κασταλία (κατά τον Πausanias από την Κασσώτιδα). Δεν ξενίζει που η ίδια η πηγή συχνά κρύβει και αποκαλύπτει το μέλλον, όπως στην αγορά της Κορίνθου, στο ιερό της Ήρας της Περαχώρας ή στο ιερό της Δήμητρας στην Πάτρα. Αληθιού ρίχνουν στο νερό κοσμήματα και ρούχα περιμένοντας να επιπλεύσουν αληθιού η μαντική δύναμη του νερού μεταφέρεται με το άγγιγμα του από ένα καθρέφτη, όπως αντίστοιχα σε ένα καθρέφτη μπορεί να δει πρόσωπα και πράγματα κατοπτομαντεία). Τη διαχρονική μαντική δύναμη του νερού δείχνει η επιβίωση έως τις μέρες μας (όταν κλείστηκε από την Εκκλησία) ενός υδρομαντείου στον Αγ. Γιώργη Βαθσαμίτη στην Αμοργό.

Υπάρχει όμως κάτι που να βρίσκεται πιο κοντά στους θεούς από τους κατοίκους των αιθέρων; Από τις αρχαιότερες -όπως δείχνει και η λέξη «οιωνός» - και πιο διαδεδομένες (την υποχώρηση της στην κλασική εποχή μαρτυρεί η αντιμετώπιση της στους Όρνιθες του Αριστοφάνη) μορφές μαντικής είναι η οιωνοσκοπία, η παρακολούθηση των πτηνών. Πετώντας ψηλά στον ουρανό, γεπτοεύουν με τους θεούς, είναι όπως θα πει ο Ευριπίδης, οι αγγελιαφόροι τους. Το μήνυμα που φέρουν αληθότε ευοίωνα, αληθότε κακό, εξαρτάται από το σημείο του ορίζοντα από όπου εμφανίζονται, τον τρόπο που πετάνε (ψηλά και ήρεμα ή χαμηλά και ακανόνιστα) το κελήνημα ή το κρώξιμο. Τη πρώτη θέση ανάμεσα στα προφητικά πτηνά έχουν ο αετός του Δία, το κοράκι του Απόλλωνα, η κουρούνα της Ήρας, η κουκουβάγια της Αθηνάς: η εμφάνιση του αετού που έχει αρπάξει ένα φίδι, ένας οιωνός ήδη στον Όμηρο και το κατεξοχήν σύμβολο στον τάφο ενός μάντη (Εικ. 3). Στον καθημερινό κόσμο του Ησιόδου είναι ο κούκος (Έργα και Ημέρες) στ. 486-89), το χελιδόνι (στ. 564) (Εικ. 4), όπως και - πιο κοντά στη γη- το σαλιγκαράκι (στ. 571)

που αναγγέλλουν τις εποχές και καθορίζουν το ημερολόγιο των γεωργικών εργασιών). «Είμαστε για σας και Άμμων και Δελφοί και Δωδώνη και Φοίβος Απόλλων» κομπάζουν οι Όρνιθες του Αριστοφάνη «στα πουλιά απευθύνεσθε για τα πάντα, για το εμπόριο, τα περιουσιακά και τους γάμους σας».

Αλλά, ολόκληρος ο ουρανός είναι το πεδίο παρουσίας των θεών, που δηλώνουν τη θέλησή τους με τους ανέμους όπως η Άρτεμις στην Αυλίδα, τα σύννεφα, τη βροχή, την καταιγίδα και τον κεραυνό, τον «μέγιστον οικωνόν» με τον οποίο ο Δίας (διοσημείον), ή μέσα από τα όνειρα άληποτε προφητικά, άληποτε απατηλά καθορίζουν τη μοίρα των ανθρώπων. Πέρα από τα σύννεφα και το ουράνιο περιβήτημα της ατμόσφαιρας, απλώνονταν καλύπτοντας το ημισφαίριο του ουρανού, το «στερέωμα» με τα άστρα, τον Ήλιο και το φεγγάρι. Προηγήσεις για τα άστρα (π.χ. για τη δυσοίωση επίδραση του Σειρίου) συναντάμε στον Όμηρο, και ο ανατολίτικος αστρικός μυστικισμός ήταν γνωστός στους Πυθαγορείους. Ωστόσο η τέχνη της ανάγνωσης του μέλλοντος, της κατάρτισης ωροσκοπίων, πρακτικές που βασίζονται στην πεποίθηση για την ενότητα του σύμπαντος και τη συνεχή επίδραση των αστερισμών στην τύχη των ανθρώπων, δεν συναντάται πριν από την κατάκτηση της Ανατολής από τον Αλέξανδρο.

Είναι παράδοξο και ιδιαίτερα ενδιαφέρον για τη μελέτη των πολιτισμών το γεγονός ότι, η αρχαία μεσοποταμιακή επιστήμη της αστρολογίας, που βασίστηκε στην παρατήρηση, τις μετρήσεις και τη μελέτη της κίνησης των ουρανίων σωμάτων (χάρη σ' αυτήν ο θαλής υπολογίζοντας την έκλειψη του ηλίου του 585 π.Χ. συνέβαλε στη νίκη του Αλυάττη κατά των Μήδων, και ο ίδιος ηλούτισε προβλέποντας μια καλή σοδειά) ήταν προορισμένη να συμβάλει στην περίοδο ακριβώς της μεγαλύτερης ακμής της κατά την ελληνιστική, ρωμαϊκή και τη νεώτερη εποχή, στην ανάπτυξη και γιγάντωση μιας μαντικής πρακτικής, δυσφημίζοντας έτσι ακόμα και το όνομα της. Θεϊκό σημείο όμως μπορεί να είναι και οτιδήποτε στην καθημερινή συμπεριφορά ξεπερνά το συνηθισμένο: μια τυχαία συνάντηση, μια άσχετη κουβέντα, μια απρόβλεπτη κίνηση, ένα επιφώνημα, ένα ξαφνικό φτάρνισμα, το βούισμα των αυτιών, το μάτι που πετάει, και οι σπασμοί της επιληψίας, της «ιερής» όπως λέγανε «νόσου»), το γκάρισμα ενός γαϊδάρου, το λάλημα ενός πετεινού.

Όταν στην Οδύσσεια (ραψ. 17) ο Τηλέμαχος φταρνίζεται δυνατό την ώρα που η Πηνελόπη εύχεται την επιστροφή του Οδυσσέα, αυτό ερμηνεύεται σαν σημάδι για την εξόντωση των μνηστήρων. Ως ένας καλός οικωνός χαιρετίζεται και το φτάρνισμα που ακούγεται,

την ώρα που μιλάει ο Ξενοφών στους Μυρίους. Όταν ο γέροντας Ιππίας χάνει το δόντι του από ένα δυνατό φτάρνισμα κατά τη διάρκεια της απόβασης στο Μαραθώνα, το θεωρεί προμάντεμα για την αποτυχία της εκστρατείας. Θεϊκό μήνυμα, «κλειδονα», μπορεί να αποτελέσει ακόμα και το τυχαίο άκουσμα του ευοίωνου ονόματος ενός περαστικού. Κακό (γρουσουζιά), το πέρασμα μιας μαύρης γάτας για τον δεισιδαίμονα του Θεοφράστου.

Πολύ πιο άμεση από όλα αυτά τα τυχαία σημεία, είναι η απάντηση των θεών που δηλώνεται στη θυσία (τα σφάγια). Η αποδοχή ή όχι της θυσίας μπορούσε να αποτελέσει -ανάλογα με το βαθμό της δεισιδαιμονίας -ή ευσέβειας- του πιστού, το λόγο αναβολής μιας πολιτικής ή θρησκευτικής φύσεως απόφασης, μιας μάχης ή μιας εκστρατείας (χαρακτηριστικά παραδείγματα δίνει πολλή η σπαρτιατική ιστορία όπως και η καταστροφική αδράνεια του Νικία στη διάρκεια της σικελικής εκστρατείας). Στη θυσία η θέληση των θεών εκφραζόταν με πολλούς τρόπους: από τη στάση του θύματος (την προθυμία για αποδοχή ή όχι της μοίρας του) έως τη μορφή της φλόγας πάνω στο βωμό, αν δηλαδή αυτή υψωνόταν καθαρή, το σχήμα που είχε ο καπνός, τα τριξίματα της φωτιάς κλπ. Φοβερό σημείο (προμήνυμα για τη γέννηση του τυράννου) θεωρήθηκε όταν το κρέας άρχισε ξαφνικά να βράζει μόνο του - χωρίς φωτιά- στη θυσία του πατέρα του Πεισίστρατου στην Ολυμπία. Ο πιο «επίσημος» τρόπος εξερεύνησης της θέας βούλησης στην κλασική εποχή (άγνωστος στον Όμηρο, πιθανόν προερχόμενος από την Ασσυρία ή την Ετρουρία) ήταν η ιεροσκοπία ή σπληανοσκοπία, η εξέταση δηλαδή της κατάστασης των σπλάγχων, ιδιαίτερα η ακεραιότητα του συκωτιού (εικ.5) του θυσιαζόμενου ζώου.

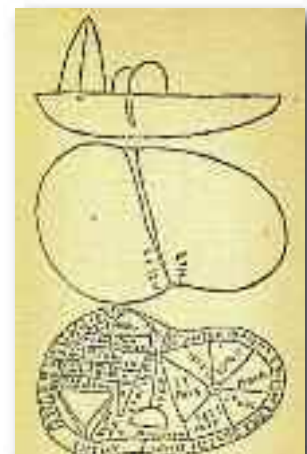
Όπως λέει ο Προμηθέας, είναι αυτός που τη δίδαξε τους ανθρώπους: «Εγώ και τι λογής τα σπάχνα πρέπει νάναι/τι χρώμα νάχουν για ν' αρέσουν στους θεούς των/και της χολής και του λοβού τις τόσες ύψεις» (μτφρ. Γρυπάρη). Στην Ηλέκτρα του Ευριπίδη ο Αίγισθος τρέμει αναγνωρίζοντας ότι από το συκώτι του ζώου που μόλις θυσίασε, λείπει ένας θωβός του συκωτιού, ενώ η πυλαία φλέβα και η χοιλοδόχος κύστη παρουσιάζουν ανωμαλίες. Ιδιαίτερα εντυπωσιακά, θα λέγαμε γκροτέσκα, είναι τα σημεία και τέρατα, που για τους ιδιαίτερα δεισιδαίμονες Ρωμαίους (όχι μόνο το λαό αλλά και ιστορικούς, όπως ο Τάκιτος) προανήγγειλαν τις μεγάλες καταστροφές ή ιστορικές ανατροπές: τα αγάλματα των θεών που -όπως κάποιες ορθόδοξες εικόνες ή καθολικά αγάλματάκια- μετακινούνταν στις βάσεις τους, ιδρώναν, έκλαιγαν, μάτωναν ή έφτυναν αίμα.

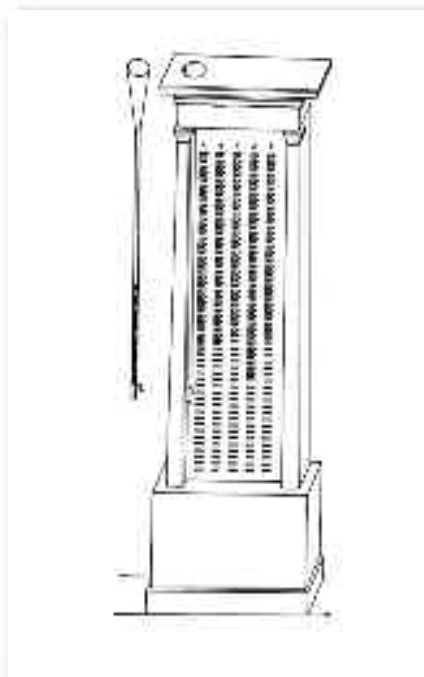
Εικ. 3. Αετός και φίδι. Επιτύμβιο γλυπτό από τον τάφο μάντη. 4ος αι. π.Χ.

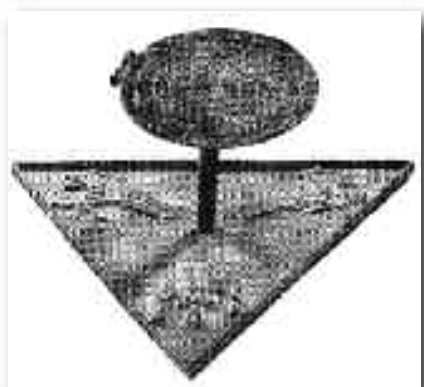
Εικ. 4. «Ίδου χειλιδών... έαρ ήδη». Το πρώτο χειλιδόνιν ως σημείον άφίξης της άνοιξης. Από μελανόμορφο αγγείο του Μουσείου Βατικανού 6ος αι. π.Χ.

Εικ. 5. Ετρουσκικό μπρούτζινο συκώτι Piacenza. Από πάνω προς τα κάτω: πλαινή κάτω και άνω όψη. Τα διαμερίσματα φέρουν τα ονόματα 40 θεών

Εικ. 6. Κληρωτήριο για την εκλογή των δικαστών. Στοά Αττάλπου. Αγορά

Εικ. 7. Μαντική ρουλέττα από την Πέργαμο Ρωμαϊκό χρόνο

Εικ. 8. Χάρτης των μαντείων

Πιο πεζοί, πιά πρακτικοί επίσης, ήταν οι τρόποι της αυτόματης (χωρίς τη μεσοδήλωση του μάντη) μαντικής (η κληρομαντική). Στην καθημερινότητα της πόλης όπως και ο ιδιώτης καταφεύγουν συχνά στον κλήρο (ας μη ξεχνάμε τη σημασία του κλήρου στη δημοκρατική λειτουργία του αθηναϊκού πολιτεύματος (εικ. 6)) ή ακόμα - με συγκεκριμένους όρους ως προς τις κατάλληλες μέρες και τις ώρες- στα ζάρια και τους αστραγάλους. Ο τρόπος ανάγνωσης του χρησμού ήταν εδώ προκαθορισμένος: με τρία ζάρια και την αντικατάσταση των αριθμών με γράμματα (1=A, 2=B, 3=Γ, 4=Δ, 5=E, 6=Σ) έτσι ώστε με τρεις ζαριές να προκύπτουν 216 διαφορετικοί συνδυασμοί, ο καθένας από τους οποίους αντιστοιχούσε σε ένα στίχο του Όμηρου, ο οποίος αποτελούσε την απάντηση του θεού και συνοδευόταν ενδεχομένως με μια μαγική συνταγή. Αντίστοιχα οι κλήροι (φύλλα ελιάς, ξυλαράκια κλπ) πριν να ανακατευτούν μέσα στο αγγείο - κληρωτήριδα σηματοδύνονταν με γράμματα, που αντιστοιχούσαν και εδώ σε κωδικοποιημένους χρησμούς (π.χ.Α = όλα θα πάνε καλά). Δεν θα λείψουν στο τέλος και τα σχετικά μηχανήματα, όπως ένα είδος ρουλέτας με μαγικά σημεία στη βάση που βρέθηκε στην Πέργαμο (εικ.7).

Αλλά η ποικιλία των τρόπων μαντικής είναι ανεξάντλητη, πολύ περισσότερο που (όπως δείχνει η συμπεριφορά του προληπτικού «δεισιδαιμονία» στους Χαρακτήρες του Θεοφράστου) δύσκολα χαράσσονται τα σύνορα που τη χωρίζουν από την καθαρή δεισιδαιμονία. Έτσι, αν οι μυθικοί μάντεις (ένας Κάλλιας, ένας Τειρεσίας ή ο ονειρομάντης Ιωσήφ στην Π. Διαθήκη), ακόμα αυτοί των Μηδικών και ο φίλος του Περικλή Λάμπων υπήρξαν μεγάλης και σεβαστές προσωπικότητες, πολύ σύντομα (με τη σοφιστική και ιδιαίτερα με τον διαφωτισμό του 4ο αι. π.Χ.) ο ρόλος του εξηγητή των θεικών σημείων θα αμφισβητηθεί, και το επάγγελμα θα περιέχεται σε πλήρη ανυποληψία. Χαρακτηριστική είναι η διακωμώδηση του μάντη από τον Αριστοφάνη, όπως και η απορία του Κάτωνα «αν δύο μάντεις μπορούσαν ποτέ να αλληλοκοιταχθούν χωρίς να τους πιάσουν τα γέλια».

Δεν εκπλήσσει συνεπώς που η τελευταία ακμή αυτού του είδους της μαντικής συμπίπτει με την επιθανάτια αγωνία του ελληνιστικού, όπως και του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού. Η μαντική με αστραγάλους που ακμάζει ιδιαίτερα το 2ο αι. μ.Χ. εγκαθίσταται πλέον στο κέντρο της αγοράς, η αστρολογία καθορίζει την καθημερινότητα και τις αποφάσεις των αυτοκράτορων και ο Αρτεμίδωρος (ο ίδιος που προσπάθησε να ειδοποιήσει τον Καίσαρα για το φόνο του) συντάσσει τον πρώτο πλήρη Ονειροκρίτη.

Μήπως ακόμη και σήμερα δεν είναι χιλιάδες αυτοί που εξαρτούν την κρίση τους, τις επιλογές και τις αποφάσεις για το μέλλον τους από τον στερεισμό της γέννησης, το κατακάθι του καφέ τους, τα χαρτιά ή τις γραμμές της παλάμης τους;

2. Η εκστατική ή εμπνευσμένη μαντική. Η θεική βουλήση δεν αναγνωρίζεται μόνο στα θεικά σημεία. Αν και στα ιστορικά χρόνια είχε περάσει πλέον ο καιρός που οι θεοί καταδέχονταν να εμφανισθούν ή να μιλήσουν στους ανθρώπους όπως η Αθηνά στον Οδυσσέα, και ο Γιαχβέ στον Αδάμ, τον Νώε, τον Αβραάμ ή το Μωϋσή, ο θεός εξακολουθεί να δηλώνει έμμεσα την - αόρατη πλέον - παρουσία του μέσω του προφήτη, ενός «εκλεκτού» που εμπνεόμενος από τη θεότητα που τον κατακυριεύει, μεταφέρει ως ενδιάμεσος (medium) στους ανθρώπους το μήνυμά του. Τέτοιοι θεοδιδασκούμενοι άνθρωποι ήταν οι προφύτες της Παλαιάς Διαθήκης, οι μυθικοί (Ορφείας, Βάκις, Μουσαίος) και ομηρικοί εξηγητές, οι χρησμοί των οποίων κυκλοφορούν τον 6ο και 5ο αι. σε συλλογές, αλλά και σύγχρονοι φιλόσοφοι όπως ο Εμπεδοκλής, ο Ηράκλειτος, και ο δαίμων της συνειδήσεως του Σωκράτη, η προφήτις Σωβίλη και η Πυθία.

Για τον Πλάτωνα η ρέξη της μαντικής προέρχεται από τη (θεική) μανία. Για τον χριστιανισμό, για τον οποίο μετά την ενσάρκωση του Θεού έπαυσε και ο λόγος ύπαρξης προφητών, η έκσταση ταυτίζεται με τον δαιμονισμό, για τους νεότερους ανήκει (όπως και τα μέντιουμ) στην αρμοδιότητα της ψυχολογίας. Σπάνιες (και ύποπτες) είναι οι περιπτώσεις όπως για παράδειγμα το μαντείο του Άμμωνος Διός στην όαση Σίβα, όπου η θεική απάντηση, δίνεται όχι μέσω του εμπνευσμένου ιερέα, αλλά από το άγαλμα του θεού όχι με λόγια αλλά με ένα νεύμα, ή -όπως στα τραπεζάκια των πνευματιστών- με τηλεκίνηση μετακινώντας τους 80 ιερείς που σπκώνουν τη βάρκα με το άγαλμα του, στην κατεύθυνση όπου βρίσκεται η απάντηση.

Τη διαφορετική (πολύ πιο θετική από την κριτική ή τη χλεύη με την οποία αντιμετωπίζονται οι εξηγητές των θεικών σημείων), στάση των αρχαίων απέναντι στην εκστατική μαντική, αποδεικνύει η θέση που έχει το μαντείο στην αρχαιότητα. Υπολογίζονται σε περίπου 60 τα μαντεία του αρχαιοελληνικού κόσμου (εικ. 8). Τα περισσότερα βρίσκονται στην κεντρική Ελλάδα και ειδικά στην ιδιαίτερα ευσεβή χώρα της Βοιωτίας. Η αρχή της μαντικής συνδέεται με τις παλαιότερες χθόνιες θεότητες: ο Απόλλων εγκαθίσταται στο παλιό μαντείο της Γης στους Δελφούς αφού σκοτώσει το φύλακα δράκοντα Πύθωνα,

όπως από την πλευρά του ο Δίας άρχισε να χρησιμοποιοῦν αφού κατάπνε την πρώτη του γυναίκα, την Μήτην (=σοφία). Την ίδια στενή σχέση με τη γη δείχνει ο ρόλος που παίζουν στη μαντική των χθονίων ηρώων όπως του Αμφιάραου στον Ωρωπό και του Τροφωνίου στη Λεβάδεια, στοιχεία όπως το χάσμα γης, η σπηλιά και η πηγή. Ως το αρχαιότερο μαντείο θεωρείτο εκείνο του Διός στη Δωδώνη (εικ.9), όπου ο χρήσιμος βασιζόταν στην ερμηνεία (αρχικά από τους Σεληνούς στη συνέχεια από τις εμπνευσμένες ιέρειες) θεϊκών σημείων, όπως το πέταμα των ιερών περιστεριών, το θρόϊσμα των φύλλων της ιερής δρυός και ο ήχος των χάλκινων βελήτων. Ένα μαντείο του Διός αναφέρεται στους αρχαίους χρόνους και στην Ολυμπία, ενώ στην άσση Σίβα αυτός, όπως είπαμε, ταυτίζεται με τον Αμμωνα. Ο κατεξοχήν μαντικός θεός ήταν ο Απόλλων. Σ' αυτόν ανήκουν εκτός από το μαντείο των Δελφών, τουλάχιστον τέσσερα βωιωτικά μαντεία (στη Θήβα, τις Αβές, το Πτόν, και την Τεγύρα που προβάλλεται ως τόπος γέννησης του Θεού), στο Πελοποννησιακό Αργος, στις Θεσσαλικές Παγασές και Κορόπη, καθώς και όλα τα μαντεία της Ιωνίας και Αιολίας, στα σπουδαιότερα από τα οποία (στα Δίδυμα και στην Κλήρο) ο τρόπος της χρησιμοποιοῦν προέρχεται πιθανόν από τους Δελφούς.

Τα μαντεία βρίσκονται μακριά από την πόλη, και συνδέονται πάντα με μια πηγή. Από αυτόν που έρχεται να ζητήσει το χρησμό απαιτείται η νηστεία και την αποχή συνοδεύει το καθατήριο λουτρό. Το ίδιο ισχύει και για το μάντη, που πριν από τη χρηματοδότηση θα πιεί νερό από την ιερή πηγή. Δύο είναι οι δύο βασικές μαντικές τεχνικές, που βρήνουμε να εφαρμόζονται συγχρόνως σε χρήση στα μαντεία. Στην πρώτη ένα εμπνευσμένο μέντιομ όπως η Πυθία σε ενθουσιαστική έκσταση διατυπώνει το χρησμό, που οι ιερείς εν συνέχεια θα καταγράψουν η δεύτερη (και πιο συνήθης στις κοινές ιδιαίτερα περιπτώσεις) συνίσταται στην προσφυγή του μέντιομ στην τύχη (κληρομαντεία): π.χ. στους Δελφούς η Πυθία τραβάει από ένα δοχείο με κύμους, όπου ο θεός δηλώνει τη θεϊκή συναίνεση, ή - σε μια επιγραφικά γνωστή περίπτωση - διαλέγει ανάμεσα σε δύο δοχεία που έχουν τις δύο διαφορετικές απαντήσεις κλη.

Σε ορισμένα μαντεία το ρόλο του μέντιομ έχει ο ίδιος ο πελάτης, είτε εμπνεόμενος μετά από κατάληψη προετοιμασία όπως στο Τροφώνιο ή - όπως στα ιαματικά ονειρομαντεία του Ασκληπιού (εικ.10) και του Αμφιάραου (εικ.11), πιθανώς και σ' αυτό της Παισιφίας όπου καταφεύγουν οι Σπαρτιάτες Έφοροι). Για τη εγκόμηση στο άβατο του Ασκληπιείου έχουμε ήδη κάνει λόγο στα περί ιατρικής. Αξίζει - λόγω της λεπτομερεικής περιγραφής από τον αρεσκόμο στα θρησκευτικά παράδοξα Παισιανία

και των αναφορών του Πλουτάρχου - αλήθαι και του χαρακτήρα του τελετουργικού περάσματος (rites de passage) των δοκιμασιών που περιγράφονται, να παραμείνουμε λίγο το μαντείο του Τροφωνίου στη Λεβάδεια: Η προετοιμασία απαιτούσε εδώ τον εγκλεισμό για πολλές μέρες σε ένα οίκημα αφιερωμένο στον Αγαθό Δαίμονα και την Τύχη, τελετές και κρύα λουτρά στον ποταμό Έρκυνα, και επανειλημμένες θυσίες. Μετά από λουτρό και αφού πιει από τις αντίστοιχες πηγές, το νερό της Λήθης και τις Μνημοσύνης, ακολουθεί η κάθοδος με μια κινητή σκάλα σε ένα τεχνητό χάσμα γης, από το οποίο μέσα από μια στενή σήραγγα όπου περνά ξαπλωμένος ανάσκελα (ουσιαστικά τον τραβάνε από τα πόδια) στο σπηλαιώδες άδυτο (εικ. 12). Εκεί μπορεί να μένει ώρες ή μέρες ακούγοντας μέσα από φοβερές παραισθήσεις και οδυνηρές δοκιμασίες τα μέληντα, που θα του να εξηγήσει στην έξοδό του μετά ο ιερέας ο τρόμος όμως όσων γυρίζουν είναι τους κάνει να χάσουν για χρόνια το γέλιο τους.

Το μαντείο των Δελφών. Τον τρόπο λειτουργίας ενός μαντείου μπορούμε να δούμε στο χαρακτηριστικό παράδειγμα του πιο γνωστού μαντείου του Απόλλωνος, αυτού των Δελφών στην πηλιά του Παρνασσού κάτω από τη σκιά των Φαιδριάδων. Δεν θα γίνει λόγος εδώ για τα μνημεία, που (όπως οι θησαυροί και τα αναθήματα των πόλεων) μιάνε περισσότερο για τη δόξα, παρά για τη μαντική λειτουργία του. Στο κέντρο του ιερού, έδειχναν το βράχο της Σιβύλλης του αρχαίου μαντείου της Γης. Πίσω, πάνω στο μεγάλο ανάλημμα υψωνόταν ο ναός, (εικ. 13). Στο άδυτο δίπλα στο άγαλμα του Απόλλωνα (εικ.14), μια φορά το χρόνο, την γενέθλια ημέρα θεού, την 7η του μηνός Βυσίου, στην αρχή της άνοιξης - αργότερα την 7η κάθε μήνα - χρηματοδοτούσε η διάδοχος της Πυθίας, με εξαίρεση τους χειμερινούς μήνες όταν Απόλλων μετοικώντας στους Υπερβορείους εγκατέλειπε τους Δελφούς στο Διόνυσο.

Ο ιδιώτης ή ο θεοπρόπος εκπρόσωπος, καμιά φορά και ο ίδιος ο άρχοντας της πόλης που επιθυμούσε να υποβάλει ένα ερώτημα στο θεό (είχαν προτεραιότητα όσοι απολάμβαναν του προνομίου της «προμαντείας» για τους υπόλοιπους τη σειρά κληρωνόταν), έπρεπε προνομημένος -πριν από την είσοδο στο χώρο του ναού- να προσφέρει τον πέθανον (ένα γλυκίσμα που έχει αντικατασταθεί στους κλασσικούς χρόνους με ένα χρηματικό πόσο: επτά δραχμές και δύο οβολούς για τις πόλεις, τέσσερις οβολούς για τους ιδιώτες) και να θυσιάσει μετά ένα κατσίκι. Την ένδειξη ότι η θυσία ήταν επιτυχής και το αίτημα είχε γίνει αποδεκτό από το θεό, έδινε η αντίδραση του θύματος, το οποίο έπρεπε να τρέμει ολόκληρο (απόδειξη υγείας) καθώς το περιέκυναν με κρύο νερό. Δεν είναι βέβαιο

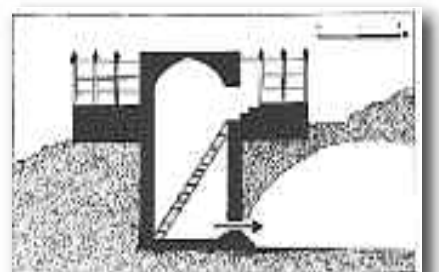
Εικ. 9. Αναπαράσταση του αρχαιότερου ιερού της Δωδώνης

Εικ. 10. Ο Ασκληπιός θεραπεύει γυναίκα στον ύπνο της. Μ. Πειραιώς

Εικ. 11. Αναθηματικό ανάγλυφο από το Αμφιάρειο (ο αναθέτης βλέπει τον ύπνο του τη θεραπεία από τον ιερό όφι)

Εικ. 12. Αναπαράσταση του μαντείου του Τροφωνίου στη Λεβάδεια

Εικ. 13. Δελφοί: Ο βράχος της Σιβύλλας με τη στήλη των Ναξίων και ο ναός του Απόλλωνος

Εικ. 14. Ο Απόλλων στο ναό των Δελφών, με τη δάφνη, τον ομφαλό και τους τρίποδες, Κρατήρας Μ. Φερράρας 440-430 π.Χ.

Εικ. 15. Απόλλων και Άρτεμις σπένδοντες. Στη μέση ο Ομφαλός με τους αετούς (Μ. Σπάρτης)

Εικ. 16. Η Γη-Θέμις καθισμένη στον τρίποδα υποδέχεται στο άδυτο τον Αιγέα. Κύλικας Μ. Βερολίνου 440- 430

αν ακόμα και τότε μπορούσε αυτός να μπει στο άδυτο, όπου ελάμβανε χώρα η χρησμοδότηση, αν και από κάποιες μαρτυρίες συμπεραίνεται ότι ήταν σε θέση να ακούσει, πίσω από το χώρισμα (ο Πλούταρχος μιλάει για δύο χωριστές αίθουσες), την Πυθία, ο χρησμός της οποίας του παραδινόταν στη συνέχεια μεταφρασμένος και διασκευασμένος σε μετρική συνήθως μορφή από τον ιερά που ονομαζόταν «προφήτης»

Για τη διαμόρφωση του αδύτου, για το πρόσωπο της Πυθίας και ακόμα περισσότερο για την πρακτική της αποηλθίνειας μαντικής, οι πληροφορίες (ρωμαϊκής ως επί το πλείστον εποχής, όπως ο Στράβων, ο Διόδωρος, ο Πλούταρχος που ήταν ο ίδιος ιερέας, ο Λουκιανός κλη) είναι σε πολλή σημεία, ίσως εσκεμμένα (η μυστικοπάθεια είναι μια γνωστή πολιτική δημιουργία εντυπώσεων) σκοτεινές και αντιφατικές. Ως προς το άδυτο ο Πausanias που τόσο λεπτομερώς μας περιέγραψε το Τροφώνειο δεν ρέει τίποτα το συγκεκριμένο. Ο Στράβων μιλά για ένα βαθύ σπήλαιο με στενό άνοιγμα, από όπου ανέβαινε «πνεύμα ενθουσιαστικών» πάνω στο οποίο ήταν στημένος ο τρίπους, και αληθού για τον ομφαλό με τους δύο αετούς, που δήλωνε την κεντρική θέση του ιερού στο κέντρο της γης (εικ.15).

Η κυρίαρχη μορφή του χώρου, η Πυθία άλλοτε περιγράφεται ως μια παρθένος επιλεγμένη ανάμεσα στις απλές κοπέλες των Δελφών, όχι για κάποιες μαντικές ιδιότητες (δεν είχε καμία σχέση με την αρχαία Σιβύλλα που διαδέχθηκε), αλλά για την αγνότητα και τη υποδειγματική ζωή της, άλλοτε πάλη εμφανίζεται ως μια-νεανικά ντυμένη- γυναίκα (γραφύς ονομάζεται στις Ευμενίδες του Αισχύλου) με την εξήγηση από τον ιστορικό Διόδωρο, ότι η αληθαγία έγινε μετά από την απόπειρα βιασμού της. Οι περισσότερες πηγές συμφωνούν ότι το χρησμό η Πυθία τον έδινε σε κατάσταση έκστασης, καθισμένη στον ιερό τρίποδα (εικ.16), πάνω από το χάσμα της γης που βρισκόταν στο εσωτερικό του αδύτου, αφού πρώτα είχε εξαγνισθεί στην Κασταλία πηγή, είχε πιεί από το νερό της πηγής και είχε μασήσει τα φύλλα της δάφνης, του ιερού δέντρου του Απόλλωνος. Τι ήταν ωστόσο αυτό που προκαλούσε την ενθουσιαστική έκσταση της Πυθίας παραμένει άγνωστο. Όπως ξέρουμε, ούτε η δάφνη, ούτε βέβαια το νερό έχουν τέτοιες ιδιότητες.

Σύμφωνα με την επικρατούσα παράδοση (μια παράδοση για τον Ωριγένη και τον Αγ. Ιωάννη Χρυσόστομο αποτελεί ένα ακόμα δείγμα της ειδωλολατρικής ασχημοσύνης) η Πυθίας εμφανιζόταν από τις αναθυμιάσεις που ανέβαιναν από το χάσμα της γης, όπου υπετέθη υπήρχε μια πηγή ή -σύμφωνα με άλλους- ο τάφος του Πύθωνος- Η υπόθεση έχει το προτέρημα ότι συνδέει άμεσα, όπως το σπήλαιο ή το χάσμα της γης στο Αποηλθώνειο

μαντείο του Πτώου, το Τροφώνειο και το Αμφιάρειο. Την αποηλθίνεια με τη παλαιότερη χθόνια μαντική της Γης. Το πρόβλημα είναι ότι κανένα χάσμα γης δεν βρέθηκε στην ανασκαφή του ιερού, ούτε καν κάποια σχετική ρύθμιση στο δάπεδο του αδύτου (εικ.17), ενώ ούτε η παρακείμενη δεξαμενή που ταυτίστηκε με την Κασώτιδα του Πausanias, φαίνεται να επικοινωνούσε με το εσωτερικό του ναού, έτσι ώστε να μην αποκλείεται η ενθουσιαστική έκσταση της Πυθίας να οφειλόταν απλώς σε αυθυποβολή της νεαρής ιέρειας. Για την απογοήτευση που έδωσε η αρχαιολογική ταύτιση του αδύτου με το στενό χώρο στο πίσω μέρος του ναού του Απόλλωνος των Δελφών, αποζημιώνει η πλήρης ανάπτυξη - ίσως κάτω από την επιδραση του μαντείου των Δελφών - των διαμερισμάτων του χρηστηρίου που θα συναντήσουμε στα μεγαλόπρεπα ιερά μαντεία με βυθισμένα άδυτα και υπόγειες λίμνες του Απόλλωνος των Διδύμων και της Κλήρου.

Πολλά περισσότερα από το χρηστήριο γνωρίζουμε για το περιεχόμενο των χρησμών. Σε αντίθεση με την «εξήγησι» των θεϊκών σημείων, ο χρησμός απαντά σε συγκεκριμένο κάθε φορά ερώτημα δίνοντας συγχρόνως προειδοποιήσεις και οδηγίες. Ο τύπος του ερωτήματος είναι συνήθως «αν θα ήταν καλό και συμφέρον (π.χ. οι ελιών και άμεινον έσται) να κάνουμε κάτι» ή «με ποιό τρόπο (όντινα τρόπον) θα κάνουμε καλύτερα αυτό ή εκείνο». Παροιμιώδης υπήρξε στην αρχαιότητα η αμφισβήτηση των σκοτεινών εμμέτρων απαντήσεων του Λοξία Απόλλωνα, ένα μεγάλο αριθμό από τους οποίους χρωστάμε στο έργο του Ηροδότου, με πιο χαρακτηριστικό δείγμα τον περίφημο εκείνο χρησμό που οδήγησε τον Κροίσο στην καταστροφική ήττα από τον Κύρο: «Όταν βασιλιάς των Μήδων γίνει ένα μουσάρι/ τότε Αυδέ με τα αβρά πόδια, κοντά στον Ερμό/ με τα πολλά χαλίκια φύγε μη σταθής καθόλου και μη ντραπής να φανής διειδής», αλλά και την εξίσου περίφημη - κατόπιν εορτής - ερμηνεία του.

Πολύ πιο συνηθισμένη, πολύ πιο απλή και χωρίς χρονικούς περιορισμούς, με εξαίρεση βεβαίως τις αποφράδες ημέρες, ήταν η κληρομαντεία που συναντάμε επίσης στους Δελφούς. Η κλήρωση γινόταν από την Πυθία παρουσία του θεοπρόπου αντιπρόσωπου της πόλης η του ιδιώτη ενδιαφερόμενου, μέσα από μια φιάλη που ήταν πιθανώς τοποθετημένη πάνω στον τρίποδα. Ως δείγματα έχουμε το πλήθος των μοιτύβδινων δεηταρίων με ερωτήματα που βρέθηκαν στο ιερό της Δωδώνης (από τους Δελφούς απουσιάζουν τελείως). Τα περισσότερα αφορούν στην καθημερινότητα, την ατεκνία, το γάμο, την ασθένεια ή κάποιο ατύχημα, το κυνήγι, το πόλεμο, τον καιρό, τη σοδεία, τα δώρα, το ταξίδι. Ο θεός καλείται να συναίνεσει στο

ζητούμενο ή να αποτρέψει από αυτό (π.χ. ερωτά ο τάδε το Δία και τη Διώνη αν θα ήταν καλό, συμφέρον και ωφέλιμο να παντρευτεί, να αγοράσει πρόβατα κλπ. είτε πάλη το ερώτημα είναι σε ποιο θεό πρέπει ο ικέτης να στραφεί για να προστατεύσει την υγεία του, να κάνει παιδιά κλπ (εικ. 18),

Οι Δελφοί υπήρξαν αναμφισβήτητα το μαντείο με την μεγαλύτερη ακτινοβολία στον αρχαίο κόσμο. Ο αποφασιστικός ρόλος του στο μεγάλο αποικισμό ως ενός κέντρου πληροφόρησης για τις ξένες χώρες και τους ξένους λαούς, τους δρόμους της Μεσογείου, την οργάνωση των αποικιών και των σχέσεων με τη μητρόπολη, που παραδοσιακά του αποδίδεται (κάτι ανάλογο έχει υποτεθεί και για το υδρομαντείο της Ήρας στην Περαχώρα), έχει αμφισβητηθεί. Από τον Ηρόδοτο το έργο του οποίου αποτελεί από μόνο του μια συλλογή χρησμών πληροφορούμεθα για το ρόλο του στον αποικισμό της Θήρας και της Κυρήνης και την ακτινοβολία του στην Ανατολή. Πληροφορούμεθα πώς ο Κροίσος της Λυδίας κατέληξε τους Δελφούς δοκιμάζοντας όλα τα μεγάλα σύγχρονα μαντεία (Δίδυμα, Αβές, Δωδώνη, Τροφώνιο, Αμφιάρειο) και πώς αυτός συνέβαλε στον πλούτο του ιερού και των φίλων του όπως οι Αθηναίοι Αλκιμαωνίδες.

Πέρα από το ρόλο του ιερού στην -όχι πάντα αμερόληπτη, υπήρξαν ακόμα και περιπτώσεις δωροδοκίας της Πυθίας (π.χ. στην υπόθεση της γνησιότητας του σπαρτιάτη βασιλιά Δημαράτου) κατεύθυνση των ελληνικών πολιτικών πραγμάτων, αποφασιστική υπήρξε η συμβολή του στη θέσπιση της πρώτης μορφής ενός πανελληνίου δικαίου και την καθιέρωση (με την θεϊκή έγκριση) σημαντικών πολιτικών νεωτερισμών - από την Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου έως τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη- και θρησκευτικών μεταρρυθμίσεων (όπως η εισαγωγή νέων θεοτήτων στο πάνθεον των πόλεων. Γενικά η θέση του μαντείου στα πολιτικά πράγματα είναι ιδιαίτερα ασυντηρητική παραπέμπει κατά κανόν στα πάτρια. Βοηθάει τον αγώνα της Σπάρτης κατά των τυραννίδων και κατά της αθηναϊκής δημοκρατίας.

Απέναντι στις πολιτικές μεταρρυθμίσεις τηρεί μια πολύ προσεκτική στάση, υποστηρίζοντας μόνο αυτές που έχουν γίνει αναπότρεπτες, προσπαθώντας πάντα να προσαρμόσει το νέο στο παλαιό. Το ίδιο και στα θρησκευτικά θέματα ο Απόλλωνας, θεός των καθαρμών, προωθεί το αίτημα της τελετουργικής καθαρότητας, ρυθμίζει τα θέματα των εορτών και των λατρειών, ιδιαίτερα των ηρώων και πετυχαίνει να τιθασεύσει εντάσσοντας την στο κανονικό λειτουργικό και εισάγοντας το Διόνυσο στους Δελφούς την εκστατική διονυσιακή λατρεία. Τη μετριοπαθή ηθική του της αυτογνωσίας και του μέτρου εκφράζουν τα δύο περίφημα ρητά των επτά σοφών που κοσμούσαν το ναό: «γνώθι

σαυτόν» και «μηδέν άγαν».

Η περίοδος της μεγάλης ακμής του μαντείου των Δελφών υπήρξε ο 6ος αιώνας. Η εμπλοκή στην πολιτική, η προσήλωση στη Σπάρτη και η φιλοπερσική (προφανώς κάτω από την επιρροή Θεσσαλών και Βοιωτών) στάση του στα Μηδικά (γνωστοί είναι οι επανειλημμένοι αποθαρρυντικοί χρησμοί και οι συμβουλές για υποταγή στους Πέρσες), δεν φαίνεται, όπως δείχνουν τα αφιερώματα για το Μαραθώνα, τη Σαλαμίνα και τις Πλαταιές, να επηρέασαν άμεσα την αίγλη του. Ωστόσο η σταθερή φιλοκαλωνική στάση στον Πελοποννησιακό πόλεμο - σε συνδυασμό με την κριτική των σοφιστών, πρέπει να υπέσκαψαν σταδιακά το κύρος του. Ακόμα και μέσα στο Πελοποννησιακό πόλεμο του, εκείνοι που κυρίως ωφελήθηκαν από το πρόσφορο για τη μαντική κλίμα ήταν οι κάθε είδους χρησμολόγοι, που κυκλοφορούσαν από στόμα σε στόμα, μέσα στον φοβισμένο κόσμο που καλείτο να πάρει αποφάσεις, τις συλλογές τους από αρχαίους χρησμούς της Σιβύλλας και του Βάκιδος, ανάλογες με τις σύγχρονες προφητείες του Νοστράδαμους.

Το χαρακτηριστικό πλήγμα στο μαντείο έδωσαν το 4ο αι. οι ανοικτές επεμβάσεις των Φωκέων και του Φιλίππου, και τον 3ο και 2ο αι. η κθεμονία των Αιτωλών, με αποτέλεσμα η επίσημη προσφυγή στα μαντεία -παρά την αιφνίδια αίγλη από θαυματουργή απόκρουση των Γαλατών το 279/8 π.Χ.- να περιορίζεται, και να επικρατούν πλέον τα κρατικά αιτωλικά και στα ιδιωτικά αναθήματα (π.χ. οι απειθευθερωτικές επιγραφές). Νέα ακμή θα γνωρίζει το μαντείο των Δελφών όπως και γενικά η μαντική από τον 2ο και κυρίως τον 4ο αι. μ.Χ. Έχει όμως αλλιάξει το περιεχόμενο της, καθώς όλο και περισσότερο αυτή εκτοπίζεται από τις προφητείες και τα συμβιβητικά βιβλία. Η παρακμή θα έρθει μοιραία με την επικράτηση του Χριστιανισμού. Τα μαντεία θα τα κλείσει ο Θεοδόσιος το 392 μ.Χ. και στην ταφόπλακα τους θα γράψει ο Γρηγόριος Ναζιανζνός: Ουκ έτι φθέγγεται δρυς, ουκ έτι θέβης μαντεύεται, ουκ έτι Πυθία πληρούται. Πάλιν η Κασταλία σεοίγνται και σιγά, και ύδωρ εστίν ου μαντευόμενον, αλλ' γεθώμενον. Πάλιν ανδριάς άφωνος ο Απόλλων, πάλιν δάφνη φυτόν έτι μύθω θρηνούμενον.

Βιβλιογραφία:

R. Flacelière, Divins et Oracles Grecs, Que Sais-Je? (ελλ. μτφρ. Μάντεις και Μαντεία στην Αρχαία Ελλιάδα, Αθήνα 1964

H.W.Parke, Greek Oracles, 1967

J.G. Heintz (επιμ.) Oracles et propheties dans l' Antiquité 1997

V. Griechische Orakel, 2000

Δελφοί:

P.Amandry, La Mantique Apollonienne a Delphes 1950

P.Fontenrose The Delphic Oracle, 1978

Εικ. 17. Δελφοί: η κρηπίδα του ναού του Απόλλωνος

Εικ. 18.Μοιθύδινο πινακίδιο από το μαντείο της Δωδώνης. «Ο Ερμωv ερωτά σε ποιά θεό πρέπει να απευθυνθεί για να αποκτήσει θεϊκά παιδιά»

Εικ. 19. Αναπαράσταση του αναθήματος των Ελλήνων στους Δελφούς για τις Πλαταιές

«Μορφές βίας σε μνημεία από την αρχαιότητα έως σήμερα»

(Από τη διάλεξη που δόθηκε στις 27.9.2015 στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά στο πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Ημερών, Πολιτιστικής Κληρονομιάς)

των Γιάννη Συρόπουλου - Ειρήνης Σκιαδαρέση
Αρχαιολόγων στην Εφ. Αρχ/των Δυτ. Αττικής, Πειραιώς και Νήσων

Πολύ συχνά στις ανασκαφές που διενεργούμε, ερχόμαστε αντιμέτωποι με ασυνέχειες και διακοπές στη μορφή των αρχαίων καταλοίπων που αποκαλύπτουμε: Αλλοίωση των αρχαίων, κλοπή, μερική ή ολική σκόπιμη καταστροφή, είναι μερικές από τις περιπτώσεις βίας σε βάρος μνημείων.

Το θέμα που επιλέχθηκε για τον εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς¹, που για τη διετία 2015 – 2016 έχει τίτλο «Βία και Ανεκτικότητα», για να ιχνηλατηθούν περιπτώσεις βίας σε βάρος μνημείων από την αρχαιότητα έως τους νεότερους χρόνους, όπως αυτές απορρέουν από τις ιστορικές πηγές, τα αποτελέσματα των σωστικών ανασκαφών, και τις βιβλιογραφικές αναφορές.

Επιλέχθηκαν γεγονότα που θα καθύψουν χρονολογικώς περίπου εικοσιπέντε (25) αιώνες, από την κλασική αρχαιότητα έως τις μέρες μας. Πυρήνα, αποτέλεσε η πόλη του Πειραιά και η ευρύτερη αυτού περιοχή, ενώ θα δοθεί η Πανευρωπαϊκή και Παγκόσμια διάσταση του θέματος.

Δεδομένου ότι το θέμα της βίας σε βάρος μνημείων, ή αλλιώς βανδαλισμός, έχει βαθύτερες φιλοσοφικές διαστάσεις, θα αποδοθεί σχηματικά η έννοια του όρου. Θα ανιχνευθεί το ιδεολογικό, πολιτικό, πολιτιστικό και κοινωνικό υπόβαθρο και θα σκιαγραφηθούν τα χαρακτηριστικά του.

Ο βανδαλισμός μνημείων, έχει έναν πολύ συγκεκριμένο προσδιορισμό. Ο στόχος των βανδαλίων είναι, αφενός τα μνημεία του Κλασικισμού και αφετέρου η παραστατική τέχνη. Στα λεξικά ερμηνεύεται ως πράξη σκόπιμης πρόκλησης φθοράς κατά καλλιτεχνημάτων, αγαλμάτων ή αρχιτεκτονημάτων. Αναμφισβήτητα πρόκειται για πράξη εκδήλωσης φανατισμού, (θρησκευτικού, πολιτικού, πολιτιστικού) και βαρβαρότητας, που εκφράζει την υπονόμευση των πολιτιστικών αξιών, εκ μέρους αυτού που προβαίνει σε τέτοιου είδους πράξεις.

Ο βάνδαλος συχνά δικαιολογεί άτυπα τις ένομες ενέργειές του με θρησκευτικό, εθνολογικό και πολιτικοκοινωνικό ιδεολογικό περίβλημα.

Ειδικότερα η βία σε βάρος αρχιτεκτονικών μνημείων, αλλοιώνει όχι μόνο τη μορφή τους, αλλά και την ιστορική τους φυσιογνωμία, χρησιμοποιούμενα ως οικοδομικά υλικά ή εκποιούμενα.

Ο βανδαλισμός ή η καταστροφή μνημείων Πολιτιστικής Κληρονομιάς, αποτελεί εμπόδιο στο σχηματισμό ολοκληρωμένης ιστορικής και πολι-

τιστικής συνείδησης μιας κοινωνικής ομάδας, θρησκευτικής ενότητας, λαού, έθνους ή κράτους.

Επιπροσθέτως διαπιστώθηκε, ότι η βία σε βάρος μνημείων διέπεται από ορισμένα σταθερά χαρακτηριστικά όπως:

- Α. σκοπό
- Β. κίνητρο
- Γ. σχεδιασμό
- Δ. προσδοκώμενο αποτέλεσμα
- Ε. ατομικότητα ή συλλογικότητα, εάν δηλαδή η πράξη εκτελείται ατομικά ή συλλογικά, ή το προσδοκώμενο αποτέλεσμα αντανακλάται σε ατομικό ή συλλογικό επίπεδο.

ΣΤ. επαναληπτικότητα

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον όμως παρουσιάζουν οι διαφορετικές εκφάνσεις του φαινομένου:

1. Η κλοπή και η υπεξαίρεση αρχαιοτήτων. Το Λιοντάρι που άφησε κοσμούσε την είσοδο του λιμανιού του Πειραιά και του έδωσε τις ονομασίες Πόρτο Λέονε, Πόρτο Δράκο και Πόρτο Ασλάν στο πέρασμα των αιώνων, υπεξαίρεθηκε από τον Μοροζίνι, το 1688, οπότε μεταφέρθηκε στο ναύσταθμο της Βενετίας. (εικ.1.)

2.Η αρχαιοκαπηλία και η λαθρανασκαφή. Χαρακτηριστική περίπτωση, ο έμπορος αρχαιοτήτων Μπουρνιάς ο οποίος το 1868 έκανε λαθρανασκαφές στο Δέλτα Φαλήρου, και στη συνέχεια πούλησε τα αρχαία αντικείμενα στην Αγγλία, μάλιστα, με την ανοχή της Ελληνικής Κυβέρνησης.

3. Η σύλληψη τάφων που αντικατοπτρίζει μια μορφή βίας, βεβήλωσης και ταυτοχρόνως ιεροσυλίας του νεκρού, η οποία αποσκοπεί στον παράνομο προσωπικό πλουτισμό και ενέχει, κατά περίπτωση, διαχρονικό χαρακτήρα. Πολλές ανασκαφές νεκροταφείων στην Αίγινα και στο Μοσχάτο δεικνύουν εκτεταμένη σύλληψη τάφων. (εικ. 2.)

4. Η αποξήλωση ή η λιθαρπαγή των δομικών στοιχείων αρχαίων κτηρίων, ή μνημείων για την εξυπηρέτηση διαφόρων αναγκών. Ο ΥΒ ναός του Αγ. Γεωργίου στο Παλαιό Φάληρο είναι χτισμένος επάνω στον αρχαίο ναό της Αφροδίτης ή της Δήμητρας Κοιλιάδος. Αντίστοιχα για τη μονή της φανερωμένης στη Σαλαμίνα έχει χρησιμοποιηθεί δομικό υλικό από αρχαίο ναό.

5. Καταστροφή μνημείων, λόγω εχθροπραξιών ή πολεμικών επιχειρήσεων, που αποσκοπούν στην ηθική και υλική αποδυνάμωση και

εξόντωση του αντιπάλου και την συνοδευτική καταρράκωση του γοήτρου του.

6. Η άναρχη και αυθαίρετη δόμηση προς όφελος της οικιστικής επέκτασης και η βιομηχανική ανάπτυξη που αλλοίωσε ή κατέστρεψε αρχαιότητες.

7. Ειδικά στην περίπτωση της πόλης του Πειραιά τα τεχνικά έργα προηγούμενων δεκαετιών αλλοίωσαν το φυσικό βραχώδες ανάγλυφο καταστρέφοντας αρχαιότητες.

Με αφορμή τον Πειραιά, θα επιχειρηθεί να καταγραφούν, οι φάσεις ακμής, παρακμής, εγκατάλειψης, λήθης και αναγέννησης της πόλης και του λιμανιού της.

Η κατοίκηση της ευρύτερης περιοχής του Πειραιά, όπως προκύπτει από τα ανασκαφικά δεδομένα, τοποθετείται γύρω στα 2600 π.Χ. στο Κερατσίνι, στην Π. Κοκκινιά και στο Μοσχάτο.

Η γένεση του Πειραιά αποδίδεται στον Κλεισθένη, ιδρυτής όμως θεωρείται ο Θεμιστοκλής. Το 493 π.Χ άρχισαν τα πρώτα λιμενικά και οχυρωματικά έργα στην πόλη, η οποία πρώτα τειχίστηκε και μετά κατοικήθηκε. Μετά τη νίκη των Ελλήνων στον Μαραθώνα το 490 π.Χ ο Θεμιστοκλής μετέφερε τον ναύσταθμο του Άστεως από το Φάληρο στον Πειραιά, εκμεταλλευόμενος τα τρία λιμάνια του: τον Κάνθαρο, το κυρίως εμπορικό λιμάνι, και τα δύο πολεμικά του λιμάνια, τη Ξέα και την Μουνυχία. Το στρατηγικό σχέδιο του Θεμιστοκλή βασιζόταν σε δύο πυλώνες: το στόλο (ξύλινα τείχη) και την οχύρωση του Πειραιά και της Αθήνας με τα Μακρά Τείχη. Το 461 π.Χ, ανεγέρθηκαν το Βόρειο Τείχος και το Φαληρικό και δέκα χρόνια μετά το Διαμέσου Τείχος ή Νότιο σκέλος, έτσι ώστε το αστικό σύνολο Αθήνας – Πειραιά να καταστεί απόρρητο και η πόλη να αποτελέσει κέντρο του μεσογειακού εμπορίου και στρατιωτικό κέντρο της Αθηναϊκής ναυτικής δύναμης.

Ωστόσο ο πελοποννησιακός πόλεμος (431 – 404 π.Χ.) αποτέλεσε σημείο καμπής στην ιστορία της πόλης και σηματοδότησε τη φθίνουσα πορεία της σε όλα επίπεδα, με αποκορύφωμα την κατεδάφιση των Μακρών Τειχών και των οχυρώσεων του Πειραιά από τους Σπαρτιάτες. (εικ. 3). Το 394 π.Χ, ο Κόνων μετά την νίκη του επί των Λακεδαιμονίων στην Κνίδα, ανοικοδομεί και επισκευάζει τα Μακρά Τείχη.

Στη διάρκεια της Μακεδονοκρατίας, ο Πειραιάς δοκιμάστηκε αρκετά αποκομμένος από την Αθήνα, με εξαίρεση μικρά χρονικά διαστήματα άνηψης.

Εικ. 1. Ο Λέων του Πειραιώς που σήμερα βρίσκεται στο ναύσταθμο της Βενετίας

Εικ. 2. Συληνμένοι από την αρχαιότητα οι δύο λίθινες σαρκοφάγοι

Εικ. 3. Ν. Φάληρο, τμήμα του νότιου Μακρού Τείχους

Το τελειωτικό χτύπημα έδωσε ο Σύλλας το 86 π.Χ. καταστρέφοντας και κατακαίγοντας ολόκληρωτικά την πόλη και τερματίζοντας οριστικά την παλιά της δόξα.

Εκτοτε, έγιναν κάποιες προσπάθειες αναγέννησης από τον Καίσαρα, τον Αύγουστο, τον Κλαύδιο και κυρίως τον Αδριανό και τους Αντωνίους τον 2ο αι. μ.Χ.

Ακολούθησαν αλληπάλληλες επιδρομές Βησιγόθων, Γότθων, Ερούλων, Βενετών Καταβάνων, Φράγκων και Τούρκων ερημώνοντας οριστικά την πόλη για δεκαπέντε ολόκληρους αιώνες. Μέσα σε αυτή την μακράιωνη περίοδο λήθης, ο Πειραιάς υποβαθμιζόταν συνεχώς.

Κατά την διάρκεια της Φραγκοκρατίας, από το 1204 και έως την παράδοση της Αθήνας στους Τούρκους (1456), παρέμεινε ακατοίκητος και χρησιμοποιήθηκε μόνο ως ορμητήριο των πειρατών με μόνη εξαίρεση εγκατάστασης τη μονή του Αγίου Σπυριδώνα.

Από το 1850 έως το 1870 ο μικρός συνοικισμός του Πειραιά αναπτύχθηκε από τον Αγ. Διονύσιο έως τον Αγ. Νικόλαο και από τον Σταθμό Πελοποννήσου έως την Γρ. Λαμπράκη και την οδό Φιλελλήνων και ξαναεμφανίστηκε δυναμικά στο προσκήνιο της ιστορίας, όταν ανακηρύχθηκε σε Δήμο. Ξεκίνησε η ανοικοδόμηση μεγάλων δημοσίων κτηρίων (Δημοτικό Θέατρο 1884, Σιδηροδρομικός Σταθμός Αγ. Διονυσίου 1904), ανεγέρθηκαν πολλά νεοκλασικά και εξελίχθηκε ραγδαίως στο πρώτο βιομηχανικό και μεταποιντικό κέντρο της χώρας.

Από το 1890 έως το 1940 ο Πειραιάς γνώρισε αλματώδη οικονομική ακμή και ανοδικούς ρυθμούς ανάπτυξης σε όλους του τομείς, ο οποίος δεν ανεστάλησαν ούτε το 1922 με τον ερχομό των προσφύγων. Ωστόσο η ανάγκη για άμεση στέγασση επέφερε συχνά άναρχη και αυθαίρετη δόμηση και κατ' επέκταση πρόκληση ζημιών σε αρχαιοτήτες.

Κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υπέστη τρομακτικές καταστροφές από εχθρικούς και συμμαχικούς αεροπορικούς βομβαρδισμούς. Ο πρώτος μεγάλος βομβαρδισμός έγινε στις 6.4.1941 και επλήγησαν κυρίως οι λιμενικές του εγκαταστάσεις. Στις 11.1.1944 ο συμμαχικός βομβαρδισμός επέφερε μεγαλύτερες καταστροφές στο λιμάνι. (εικ. 4.). Καταστράφηκε περίπου το 75% των οικοδομών του, ενώ η βιομηχανική, οικονομική και κοινωνική ζωή του άλλαξαν ριζικά.

Άρχισε να ανακάμπτει πάλι την δεκαετία του 1980 και σήμερα, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα λιμάνια της Ανατολικής Μεσογείου και οπουδαίο διαμετακομιστικό κέντρο.

Προσεγγίζοντας το θέμα στην παγκόσμια διάστασή του και διαχρονικά, θα αναφερθούν ορισμένες περιπτώσεις βανδαλισμού ή καταστροφής αρχαιοτήτων:

Τον 4ο αι. μ.Χ ο αυτοκράτορας Μέγας Θεοδόσιος κατέστρεψε πολλούς από τους αρχαίους ει-

δωλοθηατρικούς ναούς σε όλη τη βυζαντινή επικράτεια. Αρκετούς τους μετέτρεψε σε χριστιανικές εκκλησίες. Ακόμα και αγάλματα από τον Παρθενώνα που καταστράφηκαν βίαια, είναι δείγματα των βανδαλιστικών εφαρμογών, που αποδόθηκαν σε μαχητές Χριστιανούς του 4ου αι. μ.Χ..

Αξιοσημείωτες καταστροφές σε εικόνες έγιναν στην περίοδο της Εικονομαχίας τον 8ο αι. μ.Χ.

Η θρησκευτική αναμόρφωση στην Μεσαιωνική Ευρώπη επέφερε τρομακτική πολιτιστική καταστροφή: γλυπτά παραμορφώθηκαν ή ανατράπηκαν, τοιχογραφίες αβυστώθηκαν, βιβρώ έσπασαν, χειρόγραφα και ζωγραφικοί πίνακες παραδόθηκαν στις φλόγες.

Το 1938 αποκαλύφθηκε η μεγαλύτερη ζημία στην ιστορία του Βρετανικού Μουσείου, που αποκατέστηκε Βρετανικό σκάνδαλο. Πρόκειται για μια σειρά από εγκληματικές απόπειρες ρεύκανσης των γλυπτών του Παρθενώνα, κατά την διάρκεια των δύο προηγούμενων αιώνων.

Στην Κίνα, μονές, ναοί, και ιστορικά μνημεία τέχνης, καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια της Πολιτιστικής Επανάστασης του 1966.

Χίλια επιτακόσια (1700) μνημεία στην πρώην Γιουγκοσλαβία, ορισμένα εκ των οποίων συγκαταλέγονται στη λίστα Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, και αντικατόπτριζαν την διαφορετικότητα και την ανεκτικότητα των εθνοτήτων και των θρησκειών που απάρτιζαν τη χώρα, υπέστησαν ζημιές ή καταστράφηκαν στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου την δεκαετία του 1990. Πρόκειται για ενέργειες προμελετημένες, που στόχευαν κατευθείαν στην εξαφάνιση της πολιτιστικής ταυτότητας του αντιπάλου.

Από τις εκατοντάδες περιπτώσεις, αξίζει να αναφέρουμε την ολοσχερή καταστροφή του πέτρινου γεφυριού του Μόσταν και το βομβαρδισμός του Ντουμπρόβνικ, μνημείου Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, που βομβαρδίστηκε το 1991, με αποτέλεσμα το 56% των κτηρίων του να υποστεί ζημιές.

Στο Μόσταν της Βοσνίας, η παλιά γέφυρα κατασκευασμένη το 1566 από τους Οθωμανούς, καταστράφηκε τον Νοέμβριο του 1993 έπειτα από βομβαρδισμό, πράξη που προφανώς υπέκρυπτε σημασιολογική σκοπιμότητα και στόχευε στην οριστική ρήξη της ανεκτικής συνύπαρξης και επικοινωνίας των Χριστιανών και των Μουσουλμάνων, κατόικων των δύο τμημάτων της πόλης. (εικ. 5.)

Στο κεντρικό Αφγανιστάν, τον Μάρτιο του 2001 οι Ταλιμπάν, ανατίναξαν δύο γιγάντια αγάλματα του Βούδα αφού πρώτα είχαν καταστρέψει το Εθνικό Μουσείο.

Κατά τη διάρκεια της εισβολής στο Ιράκ το 2003 προκλήθηκαν καταστροφές και βανδαλισμοί σε αρχαία μνημεία και έργα σύγχρονης τέχνης.

Το κυριότερο όμως χτύπημα στις αρχαιοτήτες

του Ιράκ, ήταν η άγρια λεηλασία του Μουσείου της Βαγδάτης. Ο αριθμός των κλεμμένων αντικειμένων κυμαίνεται μεταξύ 15.000 και 170.000.

Παρόμοια περίπτωση βανδαλισμού αρχαίων αντικειμένων αποτελεί η επιδρομή και λεηλασία του Αιγυπτιακού Μουσείου στο Κάιρο, κατά την διάρκεια της επανάστασης του 2011.

Σχεδόν με τα ίδια χαρακτηριστικά, παρατηρείται τους τελευταίους μήνες το φαινόμενο στη Συρία.

Αποκορύφωμα πράξης βίας σε βάρος μνημείων αποτελεί η επιδρομή, ο βανδαλισμός και η ανελέητη βεβήλωση του αρχαιολογικού χώρου της Παλμύρας.

Χαρακτηριστικό της αγριότητας είναι η ολοκληρωτική καταστροφή και εξαφάνιση αρχαίων ναών, αγαλμάτων, αρχαίων κτισμάτων, κλπ, που επιτυγχάνεται με κάθε τρόπο και μέσο.

Το έγκλημα που διαπράττεται στην Παλμύρα της Συρίας συμπυκνώνει όλα τα χαρακτηριστικά της έννοιας «βία σε βάρος των μνημείων». (εικ. 6.)

Η πράξη συντελείται με σκοπό και συλλογικότητα, έχει κίνητρο, εκτελείται βάσει συγκεκριμένου σχεδιασμού και με συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Σύμφωνα με την αρχαιολόγο Joanne Farchakh: «όλα ξεκινούν από τη ζήτηση που υπάρχει στη διεθνή μαύρη αγορά για αρχαία αγάλματα και αντικείμενα. Ο λόγος που καταστρέφονται ολοσχερώς οι ναοί και λεηλατούνται τα Μουσεία, είναι να καθιστάται δύσκολο να εντοπιστεί ποια αντικείμενα λείπουν, έτσι ώστε, η διακίνηση και το εμπόριό τους να γίνεται αβίαστα».

Συμπερασματικά διαπιστώνεται ότι η βία σε βάρος μνημείων από οποιονδήποτε κι αν προέρχεται σε οποιονδήποτε ιστορικό χρόνο, είναι φαινόμενο με επαναληπτικότητα και διαχρονικό.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

-Γ. Σταϊνχάουερ, Ματίνα Μαθικούτη, Βάσιος Τσοκόπουλος

"Πειραιάς-Κέντρο Ναυτιλίας και Πολιτισμού", Εκδ. Έφερος

-Μαρία Πετρίτση

"Προσπάθεια ανασύνθεσης του αρχαιολογικού τοπίου στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά, βάσει των νέων ανασκαφικών δεδομένων", στο "Από τα Μεσόγεια στον Αργοσαρωνικό", Εκδ. Δήμος Μαρκοπούλου-Μεσογαίας

-Περιοδικό "7 Ημέρες", Εφ. ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Αφιέρωμα: "Ιστορική πορεία του Πειραιά", Κυριακή 30.4.1995

-Γιώργος Κρανιάς

Διηλ. Εργασία με θέμα: "Το Ισχύον Νομικό Πλαίσιο για την προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς", σ.σ. 35 - 45, ΑΠΘ, Σχολή Νομικών, οικονομικών και πολιτικών Επιστημών

Εικ. 4. Άποψη του Πειραιά κατά τη διάρκεια του συμμαχικού βομβαρδισμού, (Ιανουάριος 1944)

Εικ. 5. Βομβαρδισμός του ιστορικού γεφυριού Στάρι Μοστ, στο Μόσταν της Βοσνίας, (Γιουγκοσλαβικός Εμφύλιος Πόλεμος, Νοέμβριος 1993)

Εικ. 6. Συρία, αρχαιολογικός χώρος Παλμύρας, ανατίναξη από τους Τζιχαντιστές του ελληνορωμαϊκού ναού του Βάαλ-Διός, άνοιξη 2015

Αρχαιολογικό «Πανόραμα» από την

Στη φάση της ολοκλήρωσης το μεγάλο θέατρο της Νικόπολης

Στις 31 Δεκεμβρίου 2015 ολοκληρώνονται οι εργασίες για την προστασία, τη συντήρηση και την αποκατάσταση του Μεγάλου Θεάτρου της Νικόπολης. Το έργο ξεκίνησε και υλοποιείται στο ρωμαϊκό θέατρο της Νικόπολης από το 2013, ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα του είδους στην Ελλάδα, η

ίδρυση του οποίου ανάγεται στην εποχή του Αυγούστου. Οι εργασίες που εκτελούνται αποσκοπούν στη διασφάλιση του μνημείου και των κινητών ευρημάτων του (στερεώσεις, αποκαταστάσεις τοικοποιών, συντηρήσεις επιχρισμάτων και κινητών ευρημάτων), στη διερεύνηση των διαφορών οικοδομικών φάσεων του (αποχωματώσεις, αναδείξεις περιγραμμάτων και ανασκαφές), αλλά και στην προστασία και ανάδειξή του (περίφραξη, κατασκευή περιμετρικής διαδρομής επισκεπτών και εξέδρας θέασης, τοποθέτηση πινακίδων ενημέρωσης μεταξύ των οποίων και σε γραφή Braille για άτομα με προβλήματα όρασης).

Η αποκάλυψη τριών σειρών μαρμάρινων εδωλίων του κάτω κοίλου σε άριστη κατάσταση, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και εδώλια του προεδρείου, τμήματος της κεντρικής κλίμακας που οδηγεί στο άνω κοίλο, καθώς και της βόρειας εισόδου του θεάτρου, αναθεωρούν σε μεγάλο βαθμό την αρχική υπόθεση, κατά την πρώτη φάση των ερευνών, σύμφωνα με την οποία η αρχική κατασκευή αποδομήθηκε, με στόχο τη μετατροπή του δομικού υλικού σε ασβέστη. Φαίνεται όμως ότι η υφαρπαγή του υλικού συντελέστηκε μόνο στο άνω κοίλο, ενώ διατηρούνται ακόμη αρκετά τμήματα του κάτω κοίλου, αλλά και του δαπέδου της ορχήστρας.

Στο τμήμα του δαπέδου που ήλθε πρόσφατα στο φως, μπροστά από τα εδώλια, αποκαλύφθηκαν οι εσοχές πολύστιχης ένθετης επιγραφής από μεταλλικά γράμματα στην οποία μεταξύ άλλων διακρίνονται οι λέξεις ΝΙΚΟΠΟΛΕΙ ΙΕΡΑ, ενώ κάποιες εκ των εσοχών διατηρούν κατά χώρα μοιύβι και τον χαλκό των ένθετων γραμμάτων. Στο ίδιο σημείο, αποκαλύφθηκε πληθώρα μαρμάρινων θραυσμάτων, μεταξύ αυτών και ανάγλυφη πλάκα με ιδεαλιστική κεφαλή σε πλάγια όψη.

Όλα τα παραπάνω θεωρούνται ότι ανήκουν στην πρώτη οικοδομική φάση του θεάτρου, η οποία τοποθετείται με τα ως τώρα δεδομένα στα τέλη του 1ου αι. π.Χ.

Πρόθεση του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού είναι να ενταχθεί και στην επόμενη φάση του Κοινοτικού Πληαίσιου Στήριξης. Το Μεγάλο Θέατρο της Νικόπολης, μετά το πέρας των εργασιών αποκατάστασης και συντήρησης, θα είναι επισκέψιμο σε όλα τα τμήματά του, όπου έχουν ήδη περατωθεί οι εργασίες και θα μπορεί να διατίθεται και για πολιτιστικές εκδηλώσεις.

Πλούτος αρχαιολογικών ευρημάτων στην Πύλο

Πλησίον του μυκηναϊκού ανακτόρου του Νέστορος, στον Άνω Εγκλιανό, στη Χώρα του Δήμου Πύλου-Νέστορος, μια σημαντική ανακάλυψη έφερε στο φως η σκαπάνη του Jack L. Davis και της Sharon R. Stocker, από το

Πανεπιστήμιο του Cincinnati. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 45 αρχαιολόγοι, εξειδικευμένοι επιστήμονες και φοιτητές διαφόρων εθνικοτήτων από πολλά πανεπιστήμια του εξωτερικού.

Αποκαλύφθηκε ένας ασύλητος, πλούσια κτερισμένος, λακκοειδής τάφος, ο οποίος ανήκε σε πολεμιστή. Χρονολογείται περίπου το 1500 π.Χ. (Υστεροελλαδική II περίοδος) και αποτελεί την πιο εντυπωσιακή περίπτωση επιδείξεως προϊστορικού πλούτου σε ταφικά μνημεία της ηπειρωτικής Ελλάδας, που έχει έρθει στο φως τα τελευταία 65 χρόνια.

Στο δάπεδο του τάφου, που είχε διαστάσεις 2,44 μ. μήκος, 1,52 μ. βάθος και 1,22 μ. πλάτος, βρέθηκε σε στάση εκτάδην ο σκελετός ενός ενήλικα άνδρα, τοποθετημένου σε ξύλινο φέρετρο. Δίπλα στον πολεμιστή είχαν εναποτεθεί: χάλκινο σπαθί με επικρυσωμένη ελεφαντοστέινη λαβή, χρυσά σφραγιστικά δακτυλίδια και κύπελλα, σπάνια χρυσά αλυσίδα, ασημένια κύπελλα – ορισμένα με χρυσά χείλη –, χάλκινα αγγεία και κύπελλα, χάλκινος αμφορέας, χάλκινες πρόχοι, καθώς και χάλκινες λεκανίδες, περισσότεροι από 50 σφραγιστικοί, τεμάχια ελεφαντοστού με γυαλιστερές παραστάσεις και περισσότερες από 1.000 ψήφοι από πολύτιμους λίθους. Πολλά από αυτά τα αντικείμενα είναι έργα μινωικής τεχνοτροπίας.

Σύμφωνα με τους ανασκαφείς, οι οποίοι εργάζονται πάνω από 25 χρόνια στην περιοχή της Πύλου, η ανακάλυψη ασύλητου λακκοειδούς τάφου, εντός του οποίου είχε ενταφιασθεί νεαρός άνδρας, ηλικίας 30-35 ετών, που συνοδευόταν από περισσότερα από 1.400 μοναδικά αντικείμενα, είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η υψηλή ποιότητα των αντικειμένων αποδεικνύει ότι η Πύλος, όπως και οι Μυκήνες στη βορειοανατολική Πελοπόννησο, είχε επηρεαστεί έντονα από τη μινωική τέχνη γύρω στο 1500 π.Χ. Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, το γεγονός ότι δεν βρέθηκε μυκηναϊκή ή μινωική κεραμική στον τάφο.

Η ανασκαφή στον Άνω Εγκλιανό αποκάλυψε επίσης τα οικοδομικά κατάλοιπα ορισμένων μικρών σπιτιών, μικρό τμήμα από την πρώτη οχύρωση της ακρόπολης, καθώς και αποθέτη της Μέσης και Ύστερης Εποχής του Χαλκού.

Νέα ευρήματα στο Ασκληπιείο της αρχαίας Φενεού Κορινθίας

Το Ασκληπιείο της Αρχαίας Φενεού βρίσκεται στις ανατολικές υπώρειες του νότιου λοφίσκου της ακρόπολης, σε υψόμετρο 750 μ.

Η κύρια φάση του ιερού τοποθετείται στο β' μισό του 2ου αι. π.Χ. Στο κεντρικό Δωμάτιο Β είχε αποκαλυφθεί ενεπίγραφο βάθρο, πάνω στο οποίο έστεκε σύνταγμα ακρόλιδων αγαλμάτων του Ασκληπιού και της Υγείας, που φιλοτεχνήθηκαν από τον Αθηναίο γλύπτη Άτταλο την περίοδο κατά την οποία ιερατικά καθήκοντα ασκούσε ο θρηϊάδας, γιος του Ηρωίδα. Ο θεός αποδιδόταν καθιστός σε μέγεθος τριπλάσιο του φυσικού, ενώ η θυγατέρα του έστεκε όρθια δίπλα του, σε διπλάσιο του φυσικού μέγεθος. Το κέντρο της αίθουσας καταλάμβανε ψηφιδωτό δάπεδο με γεωμετρικά σχήματα, πλοχμούς, ταινίες και μαϊνάνδρους.

Στο Δωμάτιο Α, βόρεια του προηγούμενου, αποκαλύφθηκε βάθρο στο οποίο αρχικά έστεκαν δύο χάλκινα αγάλματα που αντικαταστάθηκαν αργότερα από ένα λίθινο. Μπροστά στο βάθρο είχε τοποθετηθεί μαρμαρίνη τράπεζα προσφορών με πόδια που απολήγουν σε λειοντοπόδα.

Το Δωμάτιο Γ, νότια του Δωματίου Β, παρουσιάζει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, καθώς δεν διαθέτει κατώφλι εισόδου ή κάποια άλλη σχετική διαμόρφωση, αλλά αντίθετα στο βορειοανατολικό του άκρο σχηματίζεται παράθυρο, καθιστώντας δυσερχόμενη προς το παρόν τη λειτουργία του στο πλαίσιο του Ασκληπιείου.

Έμπροσθεν των ανωτέρω δωματίων αναπτύσσεται περιστύλιο ιωνικού ρυθμού και υπαίθρια αυλή, τα οποία ωστόσο στο παρελθόν είχαν ερευνηθεί αποσπασματικά.

Κατά τη διάρκεια της φετινής ανασκαφικής περιόδου, διαπιστώθηκε ότι το περιστύλιο έχει κάτοψη σχήματος «Π» με μετακίνδιο διάστημα 2.30 μ. Επιπλέον, επιβεβαιώθηκε η πορεία των τοίχων του περιστυλίου και της υπαίθριας αυλής και αποκαλύφθηκε ότι η είσοδος στο ιερό επιτυγχανόταν από τα ανατολικά μέσω ράμπας. Δευτερεύουσα είσοδος υπήρχε στα βόρεια, κατά μήκος του αντίστοιχου τοίχου της αυλής.

Αξίζει ιδιαίτερα να σημειωθεί ότι η χρήση του χώρου ανιχνεύεται ήδη από τη Μεσοελλαδική και την Υστεροελλαδική περίοδο, ενώ κατά τη διάρκεια της παλαιάς ανασκαφής εντοπίστηκαν τμήματα κατασκευών που χρονολογούνται περί τα τέλη του 7ου-αρχές του 6ου αι. π.Χ.

Ανακαλύφθηκε το ελληνιστικό φρούριο της Άκρας στην Ιερουσαλήμ

Έναν αιώνα διήρκεσαν οι έρευνες για τα απομεινάρια ενός φρουρίου της Ελληνιστικής περιόδου, το οποίο αποτελούσε κάποτε κέντρο εξουσίας στην Ιερουσαλήμ και οχυρό για την αντιμετώπιση μιας εβραϊκής εξέγερσης που αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη, στο βιβλίο των

Μακκαβαίων. Οικοδομήθηκε πριν από περισσότερο από 2.000 χρόνια από τον Αντίοχο Επικανή, βασιλιά της δυναστείας των Σελευκιδών. Το μήκος του υπολογίζεται σε 250 μέτρα και 60 μέτρα πλάτος.

Τα απομεινάρια που ανακαλύφθηκαν στη διάρκεια των ανασκαφών της Ισραηλινής Αρχής Αρχαιοτήτων βρίσκονται εκτός των τειχών και δεσπόζουν σε μια κοιλάδα προς νότο, περιοχή στην οποία, σύμφωνα με τους αρχαιολόγους, είχε επικεντρωθεί η κατασκευή της Ιερουσαλήμ επί του βιβλικού βασιλιά Δαβίδ.

Σε ένα σημείο ανακάλυψαν λήθους από τμήμα ενός μεγάλου τείχους, τη βάση ενός πύργου και ένα κεκλιμένο αμυντικό ανάχωμα, κοντά στα οποία βρέθηκαν τεχνουργήματα, όπως νομίσματα και χερούλια από κούπες κρασιού, που χρονολογούνται από την εποχή του Αντίοχου.

Βρέθηκαν, επίσης, βλήματα σφεντόνας από μορβί και αιχμές βελών από χαλκό από την ίδια περίοδο, ίσως από μάχες ανάμεσα στις προελληνιστικές δυνάμεις και Εβραίους αντάρτες που προσπαθούσαν να καταλάβουν το οχυρό.

Πλούσια «η συγκομιδή» της φετινής ανασκαφής στη θέση Πύλα-Κοκκινόκρεμος της Λάρνακας Κύπρου

Οι έρευνες στη θέση Πύλα-Κοκκινόκρεμος αποτελούν μοναδική ευκαιρία για τη διεξαγωγή περαιτέρω μελέτης της Ύστερης Εποχής του Χαλκού στην ανατολική Μεσόγειο και του χαρακτήρα των πολιτιστικών ανταλλαγών κατά την περίοδο αυτή, αφού η εγκατάσταση

στο χώρο ξεκίνησε τον 13ο αι. π.Χ., μια περίοδο πτώσης για τους πολιτισμούς.

Συγκεκριμένα, διερευνήθηκε περαιτέρω ένα πολύ καλά διατηρημένο δάπεδο που είχε αποκαλυφθεί κατά το 2014 στον Τομέα 3. Ανάμεσα στα ευρήματα, ένα σχεδόν ακέραιο, βαθύ κύπελλο Μυκηναϊκό IIIΓ (στη βάση του οποίου φαίνεται να διανοήθηκαν όπως πριν από την όπτηση) όπως και ένα ρυτί της Ύστερης Μινωικής IIIB κοσμημένο με παραστάσεις κοχυλίων. Φέτος, η ομάδα επικεντρώθηκε στην Τομή 3.3 όπου είχαν προηγουμένως αποκαλυφθεί τμήματα της εσωτερικής αυλής κτιρίου και δύο δωμάτια. Οι ανασκαφές στο χώρο αποκάλυψαν τουλάχιστον 10 διαδοχικούς χώρους κτισμένους στην άκρη του πλάτωματος. Κάποιοι από αυτούς μαρτυρούν τη διεξαγωγή μεταλλουργικών δραστηριοτήτων.

Στον Τομέα 4 συνεχίστηκε η ανασκαφή των δωματίων που

βρίσκονται εκατέρωθεν της κεντρικής πύλης του οχυρωμένου αυτού οικισμού. Μέχρι σήμερα έχουν διερευνηθεί μερικώς ή ολοκληρωτικά 28 χώροι. Στην περιοχή δίπλα από την πύλη των οχυρώσεων του οικισμού φαίνεται ότι λειτουργούσαν βιοτεχνικές εγκαταστάσεις και εργαστήρια.

Στον Τομέα 5 ανασκάφθηκαν συνολικά δέκα χώροι κτισμένοι πάνω σε τρεις ξεχωριστές αναβαθμίδες, όπου βρέθηκαν έξι οinoχόες –μία σε μορφή γυναίκας και μία σε σχήμα απράκτου με μυκηναϊκά μοτίβα διακόσμησης– και δύο μικρά αθαβάστρινα δοχεία που σώζονται αποσπασματικά, μεγάλο δοχείο από μαύρη πέτρα, όπως και ένας μυκηναϊκός κρατήρας κοσμημένος με πτηνά, μια λακκοειδή κατασκευή, λαξευμένη στο φυσικό βράχο, η οποία έχει μέχρι στιγμής ανασκαφεί σε βάθος μέχρι τα 3,5 μ., μία ακέραιη οinoχόη και ένα ανοικτό, ανεστραμμένο δοχείο γεμισμένο με απανθρακωμένο οργανικό υλικό.

Νέο πρόγραμμα με στόχο την εξιχνίαση των «μυστικών» των πυραμίδων

Η Αίγυπτος παρουσίασε ένα φιλόδοξο πρόγραμμα, χρησιμοποιώντας νέα τεχνολογία, με στόχο την εξιχνίαση των «μυστικών» των πυραμίδων, με το οποίο επιδιώκεται κυρίως να ανακαλυφθούν μυστικοί θάλαμοι σε τέσσερα από αυτά τα φαραωνικά μνημεία και να λυθεί επιτέλους το μυστήριο που περιβάλλει την κατασκευή τους.

Επιστήμονες και αρχιτέκτονες από την Αίγυπτο, τη Γαλλία, τον Καναδά και την Ιαπωνία θα χρησιμοποιήσουν την υπέρυθρη τεχνολογία και εξελιγμένους ανιχνευτές για να χαρτογραφίσουν τις πυραμίδες του Χέοπα και του Χεφρήνου –που μαζί με αυτή του Μυκερίνου αποτελούν τις

διάσημες πυραμίδες της Γκίζας– καθώς και δύο από τις πυραμίδες του Νταχούρ, νοτίως του Καΐρου.

Οι μηχανικοί και οι αρχιτέκτονες θα χρησιμοποιήσουν μια τεχνολογία που δεν θα προξενήσει ζημιές στις πυραμίδες.

Το πρόγραμμα «Scan Pyramids», που πρόκειται να διαρκέσει έως τα τέλη του 2016, είναι μια νέα απόπειρα για να αποκαλυφθεί το μυστήριο που περιβάλλει την κατασκευή των πυραμίδων. Δίotti παρόμοι που πολλή αρχαιολογικές αποστολές επικείμενες στο παρελθόν να αποκαλύψουν τις κατασκευαστικές τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για να ανεγερθούν αυτά τα μνημεία της αρχαίας Αιγύπτου, αρχιτέκτονες και αιγυπτολόγοι δεν έχουν ακόμη εξιχνιάσει το μυστήριο.

Οι δύο πυραμίδες του Νταχούρ κατασκευάστηκαν από τον Φαραώ Σνεφρού, πατέρα του Χέοπα και ιδρυτή της 4ης δυναστείας (2600 π.Χ.).

Με ύψος 146 μ., η πυραμίδα του βασιλιά Χέοπα, η μεγαλύτερη από τις τρεις πυραμίδες της Γκίζας που θεωρείται ένα από τα επτά θαύματα του αρχαίου κόσμου, κατασκευάστηκε πριν από περισσότερα από 4.500 χρόνια. Η πυραμίδα του Χεφρήνου κατασκευάστηκε από τον γιο του, Χέοπα.

Άσυλο στη Γαλλία για τα έργα τέχνης που απειλούνται από τους τζιχαντιστές

Ο πρόεδρος της Γαλλίας Φρανσουά Ολάντ δήλωσε ότι η χώρα του σκοπεύει να εφαρμόσει ένα «δικαίωμα ασύλου» για τα έργα τέχνης που απειλούνται από τους τζιχαντιστές του Ισλαμικού Κράτους.

«Το δικαίωμα του ασύλου ισχύει για τους ανθρώπους, όμως το άσυλο μπορεί να αποδοθεί επίσης και στα έργα τέχνης, την παγκόσμια κληρονομιά», είπε ο Γάλλος πρόεδρος μιλώντας στην 70ή Γενική Διάσκεψη της UNESCO. «Αυτή τη στιγμή, η τρομοκρατική οργάνωση Ντάες (α.σ. το αραβικό ακρωνύμιο του Ι.Κ.) παραχωρεί άδειες για ανασκαφές, συλλέγει φόρους από τα αγαθά που θα τροφοδοτήσουν κατόπιν την παγκόσμια μαύρη αγορά (έργων τέχνης) περνώντας από ελεύθερους λιμένες που είναι άσυλα για την αποδοχή κληρονομιάς και το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος, ακόμη και στην Ευρώπη», εκτίμησε ο Ολάντ.

Η Γαλλία αποφάσισε γι' αυτόν τον λόγο «να εφαρμόσει τελωνειακούς ελέγχους» για την εισαγωγή πολιτιστικών αγαθών και να ενσωματώσει στο δίκαιό της τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ που απαγορεύουν τη μεταφορά, τη διαμετακόμιση, το εμπόριο κινητών πολιτιστικών αγαθών που έχουν εξαχθεί παράνομα από ορισμένες χώρες», πρόσθεσε.

Παράλληλα, οι γαλλικές αρχές θα φροντίσουν «να εμποδίσουν τα έργα αυτά να πέσουν στα χέρια τρομοκρατών» και γι' αυτό θα φτιάξουν «καταφύγια ώστε τα απειλούμενα πολιτιστικά αγαθά να μπορούν να βρουν ένα άσυλο στα μουσεία που επιθυμούν να προσφέρουν στέγη σε αυτές τις συλλογές».

Διαχρονική Συμβολή του Πειραιά στους Ολυμπιακούς Αγώνες - αρχαίες καταβολές

Του **Μιχάλη Βλάχου** Δικηγόρου ε.τ.

Αθήναι

Είναι παράδοξο να συνδεθεί ο Πειραιάς με τους αρχαίους Ολυμπιακούς και τους άθλους Πανεληνίους αγώνες.

Τοιμηρό είναι και να συνδεθούν αρχαίοι νικηταί με τον Πειραιά. Και τούτο γιατί όσους νικητάς γνωρίζω δεν προέρχονται από τον Πειραιά αλλά προέρχονται από την Αίγινα κυρίως της οποίας η θέση στην ιστορία και στην τέχνη μέχρι την προσάρτησή της στην Αθήνα είναι αυτοτελής και αυτόνομος και για την παρούσα εποχή μπορεί να δικαιολογηθεί από τη σημερινή διοικητική υπαγωγή της στην ευρύτερη περιφέρεια Πειραιώς. Και μιλάω για νικητάς Αιγινήτες ένα Σαθαμίνιο και έναν Ορχομένιο (πρόγονο των Μινύων).

Πράγματι μελετώντας τους Επινίκους του Πινδάρου συναντάμε υμνουμένους τους εξής συνδεομένους με τον σημερινό ευρύτερο Πειραιά νικητάς:

- Ολυμπιονίκες: 8ον Ολυμπιονικών, Αθικιμέδοντα τον Αιγινήτη νικητή στην πάλη παίδων.

- Ασώπιχον Ορχομένιον, 14ο Ολυμπιονικών, νικητή στο Στάδιο παίδων. Εδώ το τόλημά μου να συνδέσω τον Πειραιά είναι ακόμη μεγαλύτερο, αφού ο μόνος λόγος είναι η θρυλούμενη εγκατάσταση Μινύων στη Μουνιχία.

- στους Πυθιονίκες 8ος (8ος) υμνείται ο Αιγινήτης Αριστομένης, νικητής πάλης.

- Νεμεονίκες έχομε περισσότερους. Στο δεύτερο (2ο) Νεμεόνικον έχομε τον Τιμόδημον Τιμόνδου Αχαρνέα που όμως μεγάλωσε στη Σαθαμίνια, νικητή Παγκράτιου.

Στον 3ο, Αριστοκλείδην Αιγινήτην, στο Παγκράτιον.

Στον 4ο, Τιμάσαρχον Αιγινήτην, νικητή στην πάλη παίδων.

Στον 5ο, Πληθέα Αιγινήτην, νικητή στο Παγκράτιον αγείων.

Στον 6ο, Αθικιμήδην Αιγινήτην, νικητήν πάλης παίδων.

Στον 7ο, Σωγένην Αιγινήτην, νικητήν στο πένταθλον παίδων.

Στον 8ο, Δεΐνιν Αιγινήτην, σταδιοδρόμον.

Τέλος στους Ισθμιονίκες: υμνείται 5ος Ισθμιονικών ο Φυλακίδας Αιγινήτης, νικητής στο παγκράτιον και

8ος, ο Κλέανδρος Αιγινήτης, νικητής στο παγκράτιον

παίδων.

Βεβαίως όλη τα ανώτερα ονόματα- όπως προείπα - γράφονται με την επίγνωσιν ότι αναφερόμενοι Αιγινήτες, Σαθαμίνιοι, Ορχομένιοι είχαν σαφή διάκρισιν από τους αρχαίους Πειραιείς και με την δήλωσιν ότι η σύνδεσής των γίνεται λόγω της σημερινής διοικητικής διαιρέσεως, βάσει της οποίας Αίγινα, Σαθαμιά κλη. υπάγονται διοικητικώς στην ευρύτερη Περιφέρεια Πειραιώς και έτσι μας δίδεται η δυνατότης να τους υπάγομε στην περιφέρειά μας και να τους θεωρήσομε μέρος της δικής μας κληρονομιάς.

Αγωνίσματα

Αναμφισβήτητη όμως ήταν η σπουδαία σημασία του Πειραιώς ως τόπου τελέσεως αρχαίων αγωνισμάτων αθλητά και μεγάλων αγώνων.

Μαρτυρημένα είναι τα Βενδίδεια με την περιγραφή των οποίων αρχίζει η "Πολιτεία" του Πλάτωνος. Ετελούντο προς τιμήν της Θρακικής θεάς Βενδίδος και περιλάμβαναν νυκτερινή σκυταλοδρομιάν εφίπων με πυρσούς που μετέδιδε ο ένας στον άλλο (αφιππολημιάς) και έληγαν με παννυχίδα δηλαδή ολονυχτία.

Ο Πλούταρχος στον Βίον Θεμιστοκλέους 32 παραθέτει επίγραμμα του κωμικού Πλάτωνος που έχει ως εξής: "Ο σός δε τύμβος εν καλή κεχωσμένον, τοις εμπόροις πρόσρησις έσται πανταχού, τους τ' εκπλήοντας εισπλήοντα τ' όψει, κωπότην άμιλλα των νεών θεάσεται", Δηλαδή:

"Χρισμένο το μνημείο σου σε διαλεκτό έναν τόπο, ταξιδευτές από παντού θε να το χαιρετούνε κι όσους μισεύουν θα θωρή και κείνους που γυρνάνε κι όταν αγώνες γίνονται των καραβιών, θα βλέπην".

(Πλούταρχος Βίος Θεμιστοκλέους 32)

Από το άνω επίγραμμα έχουμε μαρτυρία τελέσεως ναυτικών αγώνων προ των λιμένων του Πειραιώς ή στον Φαληρικόν Όρμον.

Αλλά όπως είπαμε παραπάνω έχομε και άλλες μαρτυρίες ότι οι γυμνικοί αγώνες των Παναθηναίων μέχρι τον 4ο π.Χ. αιώνα, όταν άρχισε επί Λυκούργου άρχοντας να διαμορφώνεται το Παναθηναϊκό Στάδιο, επιτελούντο στο Πειραιϊκόν Αλίπεδον, εκεί δε υπήρχε και ο ιπποδρόμος ο οποίος είχε μήκος οκτώ σταδίων, δηλαδή 1.310 μέτρα. Η θέση επιβεβαιώθη μετά την ανεύρεση υπό του Ι.Χ. Δραγάτη το 1893 του περίφημου θαυμασίας τέχνης αναγλύφου, που παριστάνει στη πρόσοψη την υπό του ήρωος Εχέλου αρματοπλάτου αρπαγή της νύμφης Βασίλης με νυμφαγωγό τον Ερμή, ενώ όπισθεν παριστάνονται ο Κηφισός ο Εριχθόνιος και Νύμφες.

Ας έρθουμε ως τις πηγές.

Δύο Σωκρατικοί διάλογοι που φέρονται να διεξήχθησαν στον Πειραιά, το Συμπόσιον του Ξενοφώντος και η ονομαστή "Πολιτεία" του Πλάτωνος, περιγράφονται ως επακολουθήματα θρησκευτικών τελετών και συναφών προς αυτές αθλητικών αγώνων.

Στην πλατωνική Πολιτεία ο λόγος της καθόδου του Σωκράτη στον Πειραιά είναι σαφέστατος και δικαιολογημένος. Ο διάλογος αρχίζει με τη φράση: "Κατέβην χτες ως Πειραιά... προσευξόμενός τε τη θεά και άμα την εορτήν βουλόμενος θεάσασθαι".

Αντιθέτως στο Συμπόσιο του Ξενοφώντος ο λόγος καθόδου ούτε σαφής εκ πρώτης όψεως είναι ούτε φαίνεται δικαιολογημένος.

Στο Συμπόσιο του Ξενοφώντος διαβάζομε: "Ην ε γαρ Παναθηναίων των πρώτης ιπποδρομιά. Καλήϊας δε ο Ιππονίκου ερών εύτυχανεν Αυτολήκου παιδός όντος και νενικηκότα αυτόν παγκράτιον ήκεν άγων επί την θεάν. Ως

δε η ιπποδρομία έληξεν, έχων τον τε Αυτόηλικον και τον πατέρα αυτού απήει εις την εν Πειραιεί οικίαν".

Ο απληροφόρητος αναγνώστης μπορεί να αναρωτηθεί: Πώς θα συνδέσουμε την ιπποδρομία των μεγάλων Παναθηναίων με τον Πειραιά; Και είναι φυσικό ο Καλήλις μετά την ιπποδρομία να καλεί τον Σωκράτη στον Πειραιά; Ας διαβάσουμε όμως κείμενο του Ν.Ι. Πολίτη στο βιβλίο "Ολυμπιακοί Αγώνες 1896, (εκδόσεις Μπεκ Αθήναι 1896) για να καταλάβουμε τον Ξενοφώντα.

"Εικάζουν ότι προσφύεσταις προς ιπποδρομίες είναι ο παρά το Ν. Φάληρο σφηνοειδής επίπεδος χώρος, του οποίου οι 3 πλευρές εκ κητύων των λόφων της Μουνυχίας σχηματίζονται είναι κατάλληλοι προς υποδοχήν μυριάδων θεατών. Και σ' αυτό το χώρο που είναι διπλάσιος του Παναθηναϊκού σταδίου σε μήκος και πλάτος θέτουν τον ιππόδρομο".

Παιδαίοι γραμματικοί διευκρινίζουν το θέμα.

- Ο Στέφανος Βυζάντιος μαρτυρεί ότι στο δήμο Εχελιδών της Αττικής μεταξύ Πειραιώς και του τετρακώμου Ηρακλείου έθεσαν τους γυμνικούς αγώνες των Παναθηναίων.

- "Το Μέγα Ετυμολογικόν" στον ίδιο τόπο θέτει τον ιππόδρομο το οποίο περιγράφει ως έχοντα μήκος 8 σταδίων, δηλ. 1.310 μέτρα.

Στο ίδιο το Ετυμολογικό διαβάζουμε: "Ενεχελιδώ: Τόπος Αθηναίων σταδίων οκτώ, εν ω αι ιπποδρομιαί από τινος Εχέλου" σελ. 340 και περαιτέρω: "Εχελος. Ήρω παρ Αθηναίους τιμώμενος και δήμος της Αττικής Εχελίδαι, από του παρακειμένου έλους τω τόπω, εν ω ίδρυται το του Εχέλου άγαλμα. Παρά το έλος έκειν, Έχελος. Και Εχελιδών δήμος από του Εχέλου" σελ. 404.

-Pollux onomasticon.

"Ο δε τετράκωμος, το της ορχήσεως είδος, ουκ οίδα ει τι προσήκον ην τοις Αθήναιοι τετρακώμοις, οι ήσαν Πειραιείς, Φαληρείς. Ξυπεταίνονες, Θυμαϊτάδοι. Ο Ιάκωβος Χ. Δραγάτης στην Εγκυκλοπαίδεια "Εήευθερουδάκη" στο λήμμα Εχελίδαι αναφέρει: "Εχελίδαι. Τοποθεσία ή κατ' άλλους δήμος της Αρχαίας Αττικής από Εχέλου ήρωος. Έκειτο κατά τον Αήιπεδον του Πειραιώς μεταξύ της πόλεως αυτής και τον Αθηνών, ως βεβαιούται εκ του ανευρεθέντος επί τόπου αναγλύφου και των παραδομένων ότι κείται το Έλος κατά το τετράκωμον Ηράκλειον, παρά το οποίον ετελούντο οι γυμνοί αγώνες και οι ιπποδρομίες.

Και στο λήμμα: "Εχελος. Ήρω παρ Αθηναίους τιμώμενος εξ ου και το όνομα Εχελίδαι κληθείς ούτω από του Έλους, τόπου του Πειραιώς". Του αυτού στην Εγκυκλοπαίδεια "Πυρός" έχομεν: "Εχελίδες: θέσις και δήμος κατά το Φαληρικόν Αήιπεδον, άλλοτε αήλου τίθέμενος. Καθωρίσθη ακριβέστερα από της ανευρέσεως υπό Ι.Χ. Δραγάτη του περιφήμου αναγλύφου του Εχέλου και εδείχθη ότι έκειτο προ του Πειραικού ιπποδρόμου μεταξύ Πειραιώς και του τετρακώμου του Ηρακλείου, ωνομάσθη δε υπό του Εχέλου ήρωος, και απετέλει μέρος του τετρακώμου τούτου μετά των Θυμαϊταδών, Πειραιώς, Ξυπέτης και Φαλήρου». Και αήλου; «ανάγλυφον Εχέλου Έχελος Βασίλη, τέθριππον Ερμής, Ευρέθη κατά το Αήιπεδον εις μικράν απόστασιν από θαλάσσης στην κατεύθυνση της παλαιάς γραμμής του σιδηροδρόμου. Πίσω Κηφισός, Νύμφαι προς αυτόν Εριχθόνιος. Ερμής Νύμφαι».

- Ησύχιος

«τετράκωμος μέλος τι συν ορχήσει πεποιημένον εν Ηρακλεία επινήκειον, εκάθειτο δε τέσσαρες κώμοι». σελ. 626.

Ησύχιος Λεξικόν

«εν Εχελιδών. Έχελος ήρωος, ως δε ένιοι επίθετον ήρωος, από το έλος, παρακείσθαι τω ηρώ, έστι δε ο Αθηναίων ιπποδρόμος εν Εχελιδών εν ω ιππικοί ήγοντο αγώνες και ναός Εχέλου». σελ. 2981

- Εκ των Εθνικών Στεφάνου κατ' επιτομήν.

«Εχελίδαι, δήμος της Αττικής, από τόπου ήρωος, ούτος δ' από Έλους τόπου, μεταξύ όντος του Πειραιώς και του τετρακώμου Ηρακλείου, εν ω τους γυμνικούς αγώνες έτίθεσαν τοις παναθηναίοις, ο δημότης Εχελίδης, τα τοπικά εκ της γενικής των πηληθυντικών». σελ. 291.

Φωτίος: Λεξικόν.

«Εχελιδών" τόπος έχων ιππόδρομον από Εχέλου ονομασθείς». σελ. 45, «Αήιπεδα τα νεύοντα προς θάλασσαν πεδιά».

«Αήιπεδον τινες τον Πειραιά φασίν εστί δε και κοινώς τόπος ων πάλης με την θάλασσαν, αύθις δε πεδίων εγένετο, διό και δασύνεται η πρώτη, έστι γαρ οίον αήος πεδίων». «Αήιπεδον το παραθαλάσσιον πεδίων». «Αήιπεδον: ομαλόν έδαφος παρά τη θαλάσση».

Συνδέοντας λοιπόν τα κείμενα των δύο κλασσικών Πλάτωνος και Ξενοφώντος με κείμενα μεταγενεστέρων γραμματικών όπως Στέφανος Βυζάντιος και έργα όπως Μέγα Ετυμολογικόν, Λεξικόν Ησυχίου, Λεξικόν Φωτίου κ.λ.π., και επιβοηθούμενοι από έρευνες μεγάλων νεοτέρων επιστημόνων όπως ο διακεκριμένος καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών Νικόλαος Ι. Πολίτης, μέγας φιλόλογος και ληογράφος ή ο γνωστός ερευνητής του Πειραιώς και ανασκαφέας Ιάκωβος Χ. Δραγάτης, λημπρός Γυμνασιάρχης ο και ανασκάψας και ανακαλύψας το ανάγλυφο Εχέλου και Βασίλης, ευκόλως αγόμεθα στο συμπέρασμα να θεωρήσωμεν εύλογη, την περιγραφόμενη από τον Ξενοφώντα πρόσκληση προς τον Σωκράτη να μεταβεί στην εν Πειραιεί οικία του Καλήλι μετά την ιπποδρομία των Παναθηναίων, αφού από όλα τα παραπάνω αναφερόμενα διεξήχθη στο Αήιπεδο του Πειραιώς.

Άλλες τοπικές εορτές της περιοχής Πειραιώς

α) Στην Αίγινα ετελούντο τα Αιάκεια ή Πανεήληνια προς τιμήν του Πανεήληνίου Διός (Παυσανίας Ι. 18,9 2, 29,8).

Τα Αιάκεια λέγεται ότι ίδρυσε ο Αιακός προς τιμήν του Πανεήληνίου Διός και διεξήγοντο στο όρος Πανεήληνιον.

β) Με παναθηναϊκήν ακτινοβολία στη νήσο Σαλαμίνα ετελούντο τα Αιάντεια προς τιμήν Αιάντος του Τηλαμωνίου με γυμνικούς αγώνες ανδρών και εφήβων, λημπαδηδρομία και θαλάσσια αγωνίσματα κλέμνων και τριήρων.

γ) Στον Πειραιά σαν παράκτια πόλη είχαμε τα Εκβατήρια προς τιμήν του Ποσειδώνος και των «εκβασίων θεών» Αθηνάς, Απόλλωνος και Αρτεμίδος, ευχαριστήρια για την «έκβασιν», ήτοι αισίαν απόβασιν – επάνοδο των ναυτικών με μουσικούς, χορευτικούς και ναυταθλητικούς αγώνες.

δ) Τα "πλοιαφέσια" ήταν εορτή προς τιμήν του "Διός Ουρίου" τελούμενη στα μέσα Μαρτίου για την έναρξη της ναυσιπλοΐας.

ε) Τα "Διΐσωτήρια" τελούμενα στον Πειραιά την τελευταία ημέρα του μηνός Σκιροφοριώνος (15/6 – 15/7) τελευταία ημέρα και του αττικού έτους, προς τιμήν του Διός Σωτήρος και της Αθηνάς Σωτειρας με διεξαγωγή αθλητικών αγώνων παιδών και εφήβων.

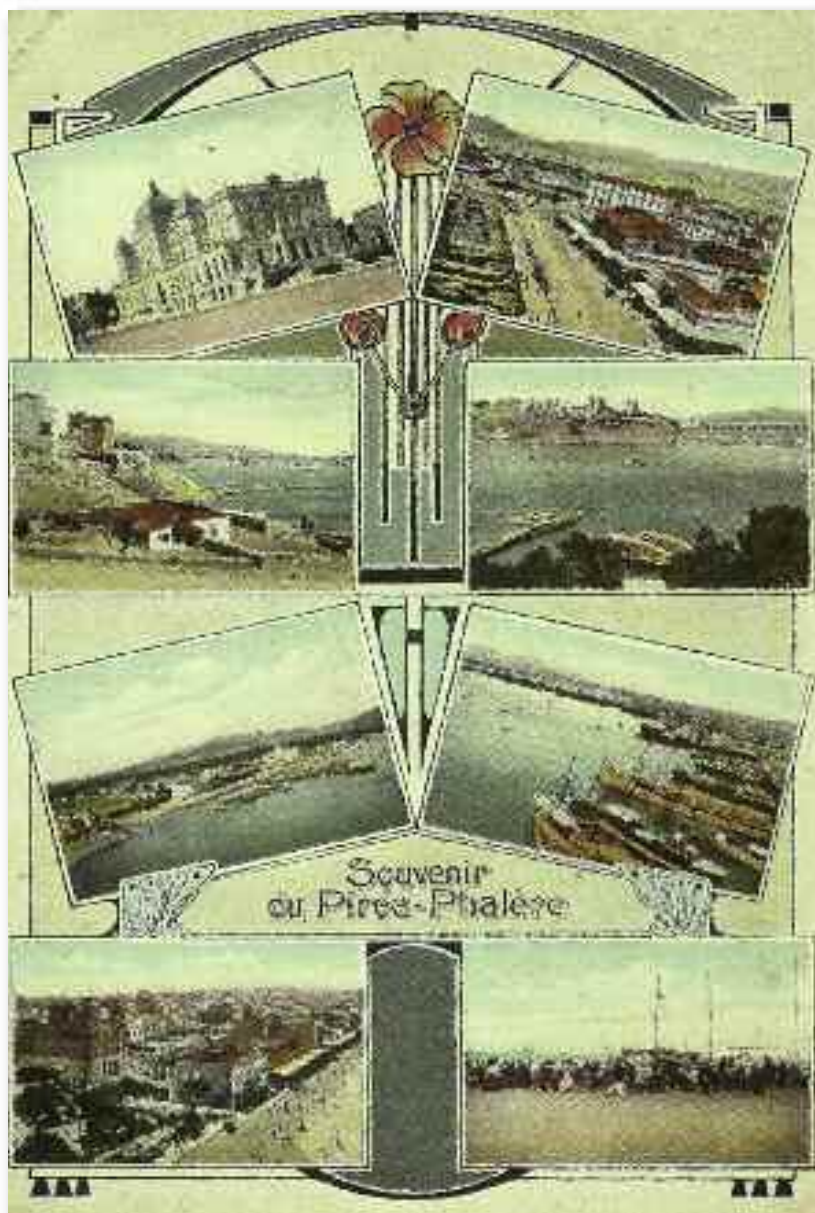
στ) Στον Πειραιά μαρτυρούνται και τα «Περαία» με άμιλλα νηών και λήμβων.

Η ζωή κυλά στον Πειραιά

Δηλαδή, τα χρόνια μας φεύγουν

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ**

Αντιπροέδρου Φιλολογικής Στέγης Πειραιά
Προέδρου Ινστιτούτου Πειραικών Μελετών

ΕΛΛΑΣ. ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΕΛΤΑΡΙΟΝ. 69442. Souvenir du Pirée. Phalère. Γράφει στην πίσω όψη: «Εν Πειραιεί τη 5 Ιουνίου. Έτος 1924. Προ τριών ημερών εφτάσαμε εις Πειραιά και μένομεν εντός του πλοίου ένεκα της απεργίας. Σας χαιρετώ εγκαρδίως ο κουμπάρος σας. Σας ασπάζεται ο Πίπης είναι πολύ καλά. Ανέστης Φωτιάδης». Ανάποδα στο πλάι: «Σας χαιρετώ Ι. Γ. Σαθηκτιδής».

Φάνουμε στα Χριστούγεννα, πλησιάζει η Πρωτοχρονιά, θα 'ρθουν, θα φύγουν κι εκείνες οι ημέρες σαν τις υπόλοιπες του 2015 που ζήσαμε κάπως έντονα ή άτονα, κεφάλτα ή κακοδιάθετα, με προσμονή για κάτι καλό ή έτσι, για πολλούς, ασυναίσθητα, αδιάφορα. Κυρίαρχη και βασανιστική σκέψη του καθένα είναι η διαχείριση της οικονομικής κρίσης - όπως την επέβαλαν οι ξένοι δολοπλήκοι - από την κυβέρνηση, τα βαριά μέτρα που αφαιρούν τις χρηματικές απολαβές των πολιτών και καταστρέφουν τον επαγγελματικό - οικογενειακό μας προγραμματισμό, καθώς επίσης το μεταναστευτικό - προσφυγικό πρόβλημα.

Τα μελλούμενα είναι μπροστά μας, η ελπίδα για κάτι καλύτερο δίνει φτερά στις προσμονές, έτσι κανείς δεν φαίνεται να είναι ευχαριστημένος με την εποχή του.

Ο κόσμος κοιτάζει προς τα πίσω, εκεί που η μνήμη έχει συμπυκνώσει τα γεγονότα, τα έχει φιλτράρει αφαιρώντας τις κακές - τραυματικές εμπειρίες, έχει ωραιοποιήσει και προσθέσει μέσα σε ένα αχνό σύννεφο δόσεις νοσταλγίας, αγάπης για το παλιό, το δροσερό των εφηβικών - νεανικών χρόνων.

Είναι γιατί πολλά πράγματα αληθίζουν τόσο γρήγορα που εμείς αργούμε να τα προφτάσουμε και να τα κατανοήσουμε, να τα χωνέψουμε, που ξεβολευόμαστε, δείχνουμε αδυναμία, νιώθουμε ανασφάλεια, φόβο και καθυστερώντας την μνήμη, δεν απομένει παρά ν' αναπολούμε την ησυχία των προηγούμενων εποχών «των παχιών αγελάδων» ή των γόνιμων φτωχών, αληθιά τόσο ζεστών σε αισθήματα και όνειρα ημερών.

Τι πιο πιστευτό λοιπόν από το «κάθε πέρσι και καλύτερα»;

Η τάση για απόρριψη του σήμερα και η αναμύηση του παρελθόντος είναι ένα ανθρώπινο ελάττωμα αφού με αυτόν τον τρόπο

χάνουμε σαν άτομα την ουσία του χρόνου που τρέχει, στερούμαστε την γεύση της ζωής που πρέπει συνεχώς να ανανεώνουμε, να τροφοδοτούμε και να στολίζουμε, να εμπλουτίζουμε με νέες εικόνες ώστε να συσσωρεύουμε στην άκρη του μυαλού μαζί με τις άλλες αναμνήσεις, όλες μας τις εμπειρίες, μέχρι τέλους...

Οι μεγάλοι της δεκαετίας που διανύουμε ανατρέχουν στα ευοίωνα χρόνια του τέλους του 20ού αιώνα, έχουν μυθοποιήσει το '50 και το '60, οι μεσήλικες του τότε επαναφέρουν το '20 και το '30, αυτοί με την σειρά τους τα χρόνια του 1880 -1900 και πάει λέγοντας, πάντα σε συνδυασμό με τα νιάτα τους, την κοινωνία που είχαν γνωρίσει και που σιγά αλλιά σταθερά έβλεπαν με την υποκειμενική κρίση τους να μεταβάλλεται αρνητικά.

«Οι παλαιοί Πειραιείς, και εμείς-μεν πολλοί ολίγοι, ενθυμούμεθα με πίκραν τας καλὰς ημέρας των κοινωνικών συγκεντρώσεων του Πειραιώς όπου γνώριμοι όλοι εχαιρόμεθα την απόλαυσιν που δίδει μία οικογένεια ή η επικοινωνία μακράν από τας σκέψεις της κοσμοπολιτικής νοοτροπίας της σημερινής κοινωνίας...

Δεν ξέρω τι θα γίνει δια το μέλλον, ημείς όμως οι ζήσαντες εν Πειραιεί από ετών μετά θλίψεως θα νοσταλγούμεν ένα παρελθόν εύμορφον, πλήρες αναμνήσεων, μίαν τέλος κοινωνικήν κίνησιν, την οποίαν εξήλειψεν η κοινωνία της πρωτεύουσας...

Τα πλείστα των εν τη κοινωνική τότε εμφανίσει δρασάντων προσώπων εξέλιπον ή κατέβαθην ο χρόνος, αλλιά ολίγοι εκ των παλαιών Πειραιωτών που εμείναμεν θα αναμνησκώμεθα μετά νοσταλγίας ένα παρελθόν που ίσως δεν θα επανέλθῃ υπό την μορφήν της εποχής του» έγραψε ο Γεώργιος Στρίγκος [12.10.1878 - 13.1.1956], πρόεδρος του ΕΒΕΠ, στον Μέγα Οδηγό Πειραιώς, 1928-29, σελ. 22-23.

«Μέσα σ' αυτό τον κόσμο τον απέραντο, συναντώμεν έμψυχα και

POST CARD. Π. Κ. ΠΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΟΔΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥ 114 Β ΑΘΗΝΑΙ. Νο 43. Χρησιμοποιημένη καρτποστάλη του μεσοπολέμου με τίτλο: ΠΡΟΚΥΜΑΙΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ (ΒΟΡΕΙΟΣ). Η πίσω όψη είναι γραμμένη με μοιθύβι. «Φάληρον 29/5/32. Αγαπητή μου Σοφία. Έκαμα ωραίον ταξίδι αλλιά είχα πολλὰς σκοτούρας με τον Κώσταν διά να πάει εις Βερολίνον. Συγγνώμη που δεν σας έγραψα αμέσως. Εγώ ίσως την Κυριακήν εις τας 5 αναχωρήσω διά την πόλιν με συντροφιά μεγάλην. Όχι βέβαιον: Δεν ξεχνώ πόσον ωραία πέρασα και σας ευχαριστώ. Χαιρετισμούς στον κ. Ανδρόνικο. Σε φιλώ Ευδοκία». Είχε παραλήπτρια την Σοφία Μοιφέση στην Θεσσαλονίκη.

άψυχα, ή εκτελούμε πράξεις, ή δοκιμάζομεν στιγμές ζωής, προ πάντων κατά την πρώτην περίοδόν της, την συντροφευμένην με το όνειρο, που ενώ επακοθουθούν αλλὰ σημαντικώτερα, επανέρχονται διαρκώς εις την μνήμη μας και μας προκαλούν βαθειά συγκίνησιν, πολλὰς φορές μιά νοσταλγία, ένα πόθον να τα ξανασυναντήσωμε, να τα ξαναδοκιμάσωμε, να τα ξαναζήσωμε και επειδή αυτό δεν είνε κατορθωτόν, αρκούμεθα εις την απόλαυσιν της αναμνήσεως, που είναι μιά από της καλλίτερες απολαύσεις της ζωής...

Από τη ζωή την περασμένη που με χωρίζουν τώρα μερικές δεκαετίες, μου φαίνεται ότι δεν με χωρίζει πια ούτε μια στιγμή· την ξαναβρίσκω ζωντανή, ωραιότερα παρ' ό,τι την έβλεπα και την αισθανόμην τότε που ήταν πραγματική..

Όλα αυτά, αφού περάση η κυριαρχία των ρεμβασμών μου και αφού επανέλθω εις την πραγματικότητα, τ' αφήνω κατ' ανάγκην, αφού εξακολουθώ να ζω και να χαράσω την γραμμήν της ζωής μου· μα τα έχω κατατάξει εις την τάξιν εκείνην των περασμένων που δεν είνε και ξεχα-

σμένα: - Περασμένα κι' αθησμόνητα» προλόγισε στα 1938 (σελ. 13 και 15) στο ομώνυμο - με την τελευταία ρήση - βιβλίο του ο Άγγελος Κοσμή [1879 - 5.12.1951].

«Τι χρόνια, Θεέ μου, τι καιροί. Να 'ταν να ξαναγύριζαν έστω για λίγο εκείνα τα «δικά μας» χρόνια τα ξένοιαστα τα ωραία έτσι σαν μια ανάσα για νέο ξεκίνημα και σκοπό. Να 'τανε άραγε πιο ωραία τα τότε χρόνια ή εμείς τα ζήσαμε έτσι και δε θέλουμε να παραδεχτούμε τη σημερινή σύγκριση και πραγματικότητα;

Σήμερα ήλθε η πολυκατοικία, το τσιμεντένιο μας κελί και τα ισοπέδω-σε όħα. Τώρα χάσαμε κι αυτών ακόμα την ταυτότητά μας...

Σήμερα ζούμε μια απρόσωπη ζωή τεχνηώς μηχανική, μια ζωή αγωνίας απανθρωπιάς, μια ζωή ταχύτητας ανέσεων, αδιαφορίας, εγκλήματος, ευκόλου χρήματος. Για όνομα του Θεού δεν θα' θελα να πω πως ήταν ζωή εκείνη για μας με τόσες στερήσεις, αλλὰ σαν αντιπαράθεση τα γράφω για την τότε ζωή... Το αν ήταν καλύτερα τότε ή χειρότερα από το σήμερα, βρες το μόνος σου καλοπροαίρετα, φίλε αναγνώστη..

Ήταν τότε που η πόλη αυτή λεγόταν «ο ευτυχισμένος Πειραιάς». Τι να πρωτοθυμηθείς όταν στη ραγδαία εξέλιξη των γεγονότων παθαίνεις σύγχυση του ονείρου με την πραγματικότητα κι αρνείσαι να προσγειωθείς σ' αυτή, και μένεις κοντά στο όνειρο αμετανόητος νοσταλγός μιας ζωής που πέθανε και που δε θέλεις να το παραδεχτείς» μονολογεί σχεδόν ο Στέλιος Μπινιάρης [1916 - 31.1.2000] σε πολλή σημεία στο βιβλίο του «Ο Πειραιάς του Μεσοπολέμου και της Κατοχής» το 1988.

Φυσική απόρροια των δεδομένων είναι το παιδί που μεγάλωσε στα 1990 να θυμάται όταν ωριμάσει και γεράσει τα χρόνια που έζησε έφηβος και νέος, σαν τα καλύτερα και ιδανικότερα από αυτά που θα έχει μπροστά του, στο 2040, το 2050 για παράδειγμα.

Θα παρακαλεί μ' όλη τη δύναμη της ψυχής του να γινόταν να περπατήσει στους πειραιώτικους δρόμους ας πούμε του 1999, που εμείς - κι εκείνο - δεν δώσαμε τότε καμιά σημασία, να σταθεί μπροστά στις βιτρίνες που θαύμαζε με τα αθάνατα μάτια και που εμείς προσπερνούσαμε αδιάφορα, να πιάσει στα χέρια του ένα περιοδικό, μια εφημερίδα που κάποτε θα είναι ίσως κάτι σπάνιο, τώρα όμως τα πετάμε στα σκουπίδια αφού τα διαβάσουμε, να δακρύσει μπροστά σ' ένα κτήριο, την πολυκατοικία που έμενε γιατί ίσως θα έχει αντικατασταθεί με κάποιο άλλο, προχωρημένο σε αρχιτεκτονική μεγαλήριο, που εμείς πάλη θεωρούμε άχαρο συγκρίνοντάς το με τα νεοκλασικά των δικών μας εφηβικών χρόνων.

Θα ήθελε να πάρει μια κάρτα με τον Πειραιά, ένα βιβλίο, κάποιο αναμνηστικό, να μπει σε μια καφετέρια που είχε άλλο ύφος και διαρύθμιση, μια ταβέρνα που πήγαινε, ένα παραδοσιακό σινεμά, ένα μικρομάγαζο, ιδέες ίσως ξεπερασμένες τότε, χαρακτηριστικές για μας, ν' αγγίξει τα τελευταία ελληνικά νομίσματα σε δραχμές αφού ήταν γνωστό ότι σύντομα θα μετατρέπονταν σε ΕΥΡΩ (EURO), να ξαναζωντα-

Φωτογραφία σε χαρτί Agfa, υπάρχει τυπωμένη και μία ημερομηνία, -9.1.61. Μικρολίμανο. Ένα κοριτσάκι αν και καθισμένο στην καρέκλα με θέα προς τις βάρκες, στρέφει το κεφάλι προς τα πίσω, βλέποντας τον φακό που το απαθανατίζει. Τα χρόνια πέρασαν, η ζωή κύλησε, η μικρούλα, γυναίκα πλέον θα εξηταρίζει ενώ το Μικρολίμανο υποδέχεται τους επισκέπτες του εντελώς αλλοιωμένο, λιγότερα αθώα αλλιά πάντα ελκυστικό.

νέψει τους νεκρούς γονείς, συγγενείς και φίλους του..

Από τα Χριστούγεννα στο Πάσχα, από το Καλοκαίρι στον Χειμώνα μια αδιατάρακτη συνέχεια και τα χρόνια, σαν χάντρες στο νήμα από πετονιά, κυλάνε προς τα πίσω, αθόρυβα.

Κάποιοι πέθανε στην γειτονιά, ένα καινούργιο μωρό έρχεται, το σπίτι αυτό κατεδαφίζεται, υψώθηκαν μεγαλύτερες πολυκατοικίες, δίπλα εκτελούνται έργα, σηκώθηκαν μεγάλες γέφυρες, ένας πεζόδρομος φτιάχτηκε, οδοί μονοδρομήθηκαν, χτίστηκαν νέες νησίδες, λεωφορεία και τρόλεϊ άλλαξαν διαδρομή και στάσεις, έρχεται το μετρό, το τραμ κατεβαίνει στο λιμάνι, ο φωτισμός άλλαξε, τοποθετήθηκαν κι άλλα δένδρα, φυτεύτηκαν πανύψηλοι φοίνικες, το κατάστημα έκλεισε, η βιτρίνα ανακαινίστηκε, η μόδα φέτος μας θέλει ντυμένους διαφορετικά..

Κινήσεις αέναες της ζωής που κάθε φορά δίνουν μια διαφορετική όψη στην πόλη.

Σαν σύνοδο, χρειάζεται να περάσει καιρός για να γίνει αντιληπτή η αλληγή στο τοπίο από τον παλιό στον νεότερο, μετά στον σύγχρονο και παραπέρα στον μελλοντικό Πειραιά.

«Ο Πειραιεύς πυκνοκατοικείται και η κίνησις κυρίως εις το κέντρον της πόλεως αυξάνεται τρομακτικά. Όπως υποστηρίζεται ανωτέρω τα πάντα αλλάζουν.

Ο Πειραιεύς του άλλοτε δημοφιλούς και οι νέοι κάτοικοι ας φροντίσουν να συντελέσουν εις την δημιουργίαν μιάς νέας ζηλευτής ζωής την οποία με υπερηφάνειαν θα ιστορούν οι μεταγενέστεροι ως μίαν νέαν εποχήν του Πειραιώς του άλλοτε». Ιβάνος Λώζος, 1908 - 1994, Ο Πειραιεύς του άλλοτε, 1987, σελ. 1691.

Για να θυμάσαι πρόσωπα, πράγματα, τόπους και καταστάσεις κρατάς σημειώσεις, διαβάσεις παλιά βιβλία κι εφημερίδες, ψάχνεις στο διαδίκτυο, φτιάχνεις αρχείο, μαζεύεις καρτποστάλη, φωτογραφίες, ό,τι εφήμερο από έντυπο υλικό και μικροαντικείμενα.

Γιατί όπως ο άνθρωπος στην διαδρομή της ζωής του, έτσι κι ο Πειραιάς θα πρέπει να φέρει πάνω του και να δείχνει θαρρετά τα «χαρτιά» του για να αναγνωριστεί κάποτε.

Πρώτη δημοσίευση: Εφημερίδα Πειραική Πολιτεία, Πέμπτη 30 Δεκεμβρίου 1999, σελ. 17. Μεταφορά εδώ προσαρμοσμένη στα σημερινά δεδομένα.

«ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ

Ναπολέοντα Ζέρβα, 1942 – 1945»

Εισαγωγή: Βαγγέλης Τζούκας - Επιμέλεια: Δημήτρης Θάνας
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΩΚΕΑΝΙΔΑ. Σελίδες 786.

Στο βιβλίο αυτό, καταγράφεται το περιεχόμενο του πρωτότυπου ημερολογίου του στρατηγού Ζέρβα, που ανελλιπώς ενημερωνόταν καθ' όλη τη διάρκεια που αυτός βρέθηκε στο βουνό (Ιούλιος 1942, τέλος Φεβρουαρίου 1945), και στο οποίο αποτυπώνονται οι πολλαπλές δυσκολίες που αντιμετώπισε ως προς την ευόδωση του εγχειρήματός του, όλες οι μεγάλες πολεμικές επιχειρήσεις της περιόδου, η βιωμένη καθημερινότητα του αντάρτικου, η ζωή των χωρικών της Ηπείρου, αλλά και οι εντυπώσεις του για τους συμμαχητές του, τους πολιτικούς αντιπάλους, τους Βρετανούς αξιωματικούς-συνδέσμους, τους Ιταλούς και

Γερμανούς αξιωματικούς, τα πολιτικά στελέχη που δρούσαν εντός και εκτός της Χώρας.

Αναμφισβήτητο, ο Ναπολέων Ζέρβας υπήρξε ο αδιαμφισβήτητος αρχηγός της δεύτερης μεγαλύτερης αντιστασιακής οργάνωσης στην περίοδο της κατοχής, του Εθνικού Δημοκρατικού Ελληνικού Στρατού (Ε.Δ.Ε.Σ.), και μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της περιόδου και τα γραφόμενά του, όπως αυτά παρελθάνουν στις καθημερινές καταχωρήσεις του, δεν αποτελούν μία οποιαδήποτε μαρτυρία, αλλά πρόκειται για σημαντικότερη ιστορική πηγή, η γνώση της οποίας θα είναι απαραίτητη προϋπόθεση για κάθε μελλοντική συγγραφή της περιόδου εκείνης.

Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφερθεί η επίπονη προσπάθεια του Επιμελητή της έκδοσης, μια και η συγκέντρωση, η διασταύρωση και η επιμέλεια των τεκμηρίων παρουσίαζαν ιδιαίτερες δυσκολίες, λαμβανομένου υπ' όψιν ότι σώζονται περισσότερα του ενός ημερολόγια Ζέρβα της αυτής περιόδου, σε διαφορετικά αρχεία. Τέλος, ο ιστορικός και κοινωνιολόγος Βαγγέλης Τζούκας, με την εισαγωγή του, εντάσσει τον αναγνώστη στο βιογραφικό, ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής, συστήνοντας ουσιαστικά έναν «γνωστό – άγνωστο» της δεκαετίας του '40, αφού πριν λίγα χρόνια απουσίαζε από κάθε έρευνα η αντίπερα του ΕΑΜ – ΕΛΑΣ «όχθη».

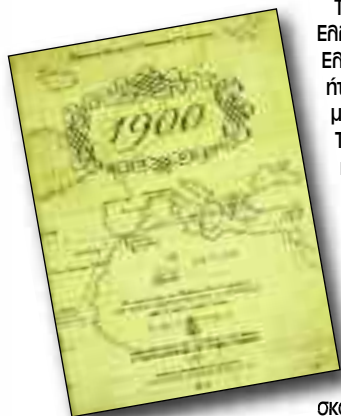
«Το όνομα του Ζέρβα θα συνεχίζει να προκαλεί έντονες αντιδράσεις, καθώς σχετίζεται καίρια και αποφασιστικά με τα τεκταινόμενα της δεκαετίας 1940-50». Μήπως όμως είναι η ώρα με ψυχραιμία να επανεκτιμήσουμε την Ιστορία μας;

Στέφανος Μίλης & Παναγιώτης Τριπόντικας

«1900. Οι περιπέτειες του Παύλου Κουντουριώτη στον πρώτο υπερατλαντικό πλου με το Εύδρομο "ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ"»

Εκδόσεις: ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΝΑΥΤΙΚΟΥ ΠΛΩΤΟ

ΝΑΥΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΘΩΡΗΚΤΟΥ Γ. ΑΒΕΡΩΦ. Σελίδες 315.

Τρία χρόνια, μετά την τραγική ήττα στον Ελληνο-Τουρκικό πόλεμο του 1897, και ενώ η Ελλήδα τελούσε υπό οικονομικό έλεγχο και ήταν υποχρεωμένη να καταβάλει εκατομμύρια λίρες ως πολεμική αποζημίωση στην Τουρκία, ένα μοναδικό ναυτικό εγχείρημα, που αφορά στον πρώτο διάπλου του Ατλαντικού Ωκεανού από Ελληνικό Πολεμικό πλοίο, το Εύδρομο «ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ», και με αποστολή την παρουσίαση της ελληνικής Σημαίας στους 60.000 ομογενείς των Η.Π.Α., αλλά και την πραγματοποίηση επιστημονικών μελετών και παρατηρήσεων για τον ωκεανό, άναψε ένα μικρό φως, σε μια σκοτεινή εποχή του ελληνισμού και έδωσε

την ηθική δύναμη σε έναν ολόκληρο λαό να αναταθεί.

Στο παρόν βιβλίο, που αποτελεί πολυτελή και συλλεκτική έκδοση, πλαισιω-

μένο με σπάνιο φωτογραφικό υλικό και καθαίσθητα σχέδια του ζωγράφου Γεράσιμου Θωμά, ξετυλίγεται η θαυμασία, ολοζώντανη και αληθινή αυτή ναυτική περιπέτεια – κατόρθωμα με πολυχρωμες εικόνες και σκηνές γεμάτες δόος και συγκίνηση.

Οι συγγραφείς του έργου, με θερμό πάθος ενός ερασιτέχνη και την ενδελεχή μεθοδικότητα ενός επαγγελματία ερευνητή, παρουσιάζουν το υπερατλαντικό αυτό ταξίδι στηρίζοντας τη γλαφυρή εξιστόρησή τους κυρίως στο Ημερολόγιο ενός άγνωστου έως σήμερα συγγραφέα, το οποίο δημοσιεύτηκε, υπό μορφή διηγήματος το 1931 σε 42 συνέχειες στην εφημερίδα «ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ», και στα επίσημα Ημερολόγια του πλοίου, καθώς και σε τέσσερα ακόμη προσωπικά Ημερολόγια.

Ο θρυλικός διάπλους, παρ' όλο που θεωρείτο μη πραγματοποιήσιμος και παρά τις αντιξοότητες, τα εμπόδια, τις ατυχίες, ήθε σε πέρας, χάρις στην πρωτοφανή τόλη, στη ναυτική ικανότητα και στην επιμονή, εγκάρτηση, προσήληση του Κυβερνήτη Αντιπλοίαρχου Παύλου Κουντουριώτη και των δικοίων δεκαπέντε Αξιωματικών, Υπαξιωματικών και Ναυτών του πληρώματός του. Το Εύδρομο «ΝΑΥΑΡΧΟΣ ΜΙΑΟΥΛΗΣ» έφερε σε πέρας την εθνική αποστολή του ακόμα και όταν χρειάστηκε να διαπλεύσει τον Ατλαντικό με πανιά, για να μην καταναλώνει κάρβουνο και χρειάζεται δαπανηρές ανθρακείες στα κατά τόπους λιμάνια.

Το ιστορικό αυτό γεγονός, κέρδισε το θαυμασμό της κοινής γνώμης και απέδειξε ότι απλές πράξεις σε δύσκολες εποχές μπορούν να ανάψουν την ελπίδα και να σηκώσουν όρθια μία χώρα.

Συλλογικός Τόμος

«Ελληνικά Μουσικά Όργανα

Αναζητήσεις σε εικαστικές και γραμματειακές μαρτυρίες (2000 π.Χ – 2000 μ.Χ)»

Επιμέλεια: Αλεξάνδρα Γουλιάρη-Βουτυρά

Εκδόσεις: Τετλιθόγλειο Ίδρυμα Τεχνών του

Αριστοτέλειο Παν/μιο Θεσ/νίκης Σελ.: 271.

Μετά την παρέλευση πολυχρονίου αποστάγματος έρευνας και τεκμηρίωσης, υπό την επιστημονική επίβλεψη της καθηγήτριας του Τμήματος Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) Αλεξάνδρας Γουλιάρη-Βουτυρά, τη γενναιόδωρη επιχορήγηση του Πολιτιστικού Ίδρυματος του Ομίλου Πειραιώς και τη συμμετοχή ερευνητών διεθνούς κύρους διαφόρων κλάδων (αρχαιολόγοι, βυζαντινολόγοι, ιστορικοί, φιλόλογοι, μουσικολόγοι), οι

οποίοι πρόθυμα δέχθηκαν να συντάξουν πρωτότυπες μελέτες, επισφραγίσθηκε η πεντάχρονη προσπάθεια με το παρόν νόημα, που αποτελεί μία εντελώς ξεχωριστή και ανανεωμένη προσέγγιση στο θέμα.

Η συγκεκριμένη αυτή απαιτητική έκδοση είναι προϊόν βαθείας και ευρείας διεπιστημονικής έρευνας σε εκτεταμένη συλλογή και επεξεργασία υλικού σχετικού με τις απεικονίσεις των ελληνικών μουσικών οργάνων στις εικαστικές τέχνες, από την προϊστορική εποχή ως τις ημέρες μας, και την καταγραφή σχετικών αναφορών σε γραμματειακές πηγές της αρχαιότητας και του Βυζαντίου. Αισιόδοξεί δε να παράσχει στον αναγνώστη (μεμνημένο ή μη), πληροφορίες που αφορούν τα όργανα, την κατασκευή τους, την προέλευση, τον ευρετή κ.λπ. και ταυτόχρονα να αποτελέσει πηγή αναφοράς στην αλυσιδα της έρευνας και της γνώσης για τα ελληνικά μουσικά όργανα, περισσότερα των οποίων συνδέονται με την παράδοση του λαού μας.

Εν τέλει...

Ανασυνθέτοντας την εικόνα των οικιών του Πειραιά κατά τους Ελληνιστικούς χρόνους

Εν τέλει... ποια μορφή απέκτησαν οι οικίες του Πειραιά κατά την Ύστερη Ελληνιστική Περίοδο; Ποιες ήταν οι δραστηριότητες των ανθρώπων που ζούσαν εκεί σε κάθε χώρο; Ποιες αλληλαγές στις καθημερινές τους συνθήκες διαπιστώνονται μέσω των υλικών καταλοίπων; Σε αυτά τα ερωτήματα επιχείρησε να δώσει απαντήσεις η κα **Στέλλα Χρυσουλάκη (Προϊσταμένη της Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων)** την Πέμπτη 26 Νοεμβρίου 2015, σε διάλεξη της στην Αίθουσα διαλέξεων της Γαλλικής Σχολής Αθηνών. Όπως ανέφερε σχετικά η κα Χρυσουλάκη: «Στη συγκυρία της κατασκευής ενός τεχνικού έργου μεγάλης εμβέλειας, όπως η κατασκευή του ΜΕΤΡΟ στον Πειραιά, η Εφορεία Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων διερευνήσε οικιστικά κατάλοιπα, καθώς και 115 κατασκευές που σχετίζονται με την ύδρευση της αρχαίας πόλης του Πειραιά. Βρέθηκαν πλήρεις με δομικό υλικό απόρριψης, αλλά και οικοσκευή των οικιών που ισοπεδώθηκαν κατά την καταστροφή του Σύλλη, το 86 π.Χ. Η αρχιτεκτονική εξέλιξη των οικιών στο χρόνο, οι μετασκευές και οι επεκτάσεις τους αποτυπώνουν τη διαχρονική προσπάθεια των κατοίκων της πόλης να εξασφαλίσουν το αναγκαίο για τη ζωή τους πόσιμο νερό. Παράλληλα, το υλικό με το οποίο πληρώθηκαν κατά τη σταδιακή και κατά φάσεις εγκατάλειψή τους, φωτίζει σημαντικές και ιδιαίτερες πτυχές της ιδιωτικής και δημόσιας ζωής της πόλης.

»Η ερευνητική ομάδα του έργου προσπάθησε να συνθέσει και να ενοποιήσει τα δεδομένα και να φτάσει τελικά στην επανασύνδεση των ανθρώπων με τα αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν, τοποθετώντας ανθρώπους και αντικείμενα στο ιστορικά προσδιορισμένο κοινωνικό τους πλαίσιο. Τα αντικείμενα που εντοπίστηκαν ως απορρίψεις μέσα σε υπόγειες κατασκευές ύδρευσης παρουσιάζονται σε μια υποθετική αναπαράσταση της αρχικής τους χρήσης. Έτσι, μέσω των ευρημάτων της

ανασκαφής θα σκιαγραφηθούν οι λειτουργίες της οικίας της Ύστερης Ελληνιστικής περιόδου. »Η εισαγωγή και αντιγραφή ξένων προϊόντων αναδεικνύει τις αυξημένες εμπορικές σχέσεις και τη στενή επαφή με τους Ρωμαίους, κατά τον 2ο αι. π.Χ., που επηρέασαν και τον τρόπο ζωής των κατοίκων του Πειραιά. Παράλληλα, από την εξέλιξη της μορφής των καθημερινών σκευών διαπιστώνεται αλλαγή στις διατροφικές συνθήκες και τις συμποσιακές πρακτικές, πράγμα που δηλώνει ότι πρόκειται για μια εποχή μετάβασης προς το ρωμαϊκό τρόπο ζωής». (Ιστοσελίδα Εφορείας Αρχαιοτήτων Δυτικής Αττικής, Πειραιώς και Νήσων: efadyat.wordpress.com)

Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας

Εν τέλει... ορισμένες φορές μεγάλης πρωτοβουλίες μπορεί να οφείλονται και σε τυχαία γεγονότα που επηρεάζουν τη γέννηση μιας ιδέας για την ανάληψή τους. Έτσι π.χ. το υλικό που συγκεντρώθηκε από μια εκδήλωση με θέμα: « Η Μεσόγειος του χθες και του σήμερα » που πραγματοποιήθηκε στην Ύδρα το 1982 και συμμετείχε η αείμνηστη Μερίμνη, υπήρξε αφορμή, ώστε μια μικρή ομάδα στελεχών του Λιμενικού Σώματος να συλλάβει την ιδέα ίδρυσης του Μουσείου.

Το υλικό αυτό, με την σύμφωνη γνώμη του

Υπουργείου πολιτισμού, μεταφέρθηκε για φύλαξη στη σχολή Λιμενοφυλάκων στον Πειραιά, όπου σταδιακά άρχισε η συγκέντρωση και η συντήρηση των εκθεμάτων, με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί το ΜΟΥΣΕΙΟ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ, όπως ονομαζόταν τότε.

Την νομική του υπόσταση απέκτησε το 1991 και λειτουργήσε στη σχολή Λιμενοφυλάκων έως το 1993, ενώ με το νόμο 2638/1998 (ΦΕΚ 204Α') μετονομάστηκε σε Ινστιτούτο Ιστορίας Εμπορικής Ναυτιλίας (Ι.Ι.Ε.Ν.).

Το όνειρο των ανθρώπων που ασχολήθηκαν με την ίδρυση του Ινστιτούτου, ολοκληρώθηκε το 2007 όταν βρέθηκε ο χώρος για την στέγαση και την λειτουργία του επί της οδού **Γρ. Λαμπράκη 154 στον Πειραιά**. Ένας χώρος ιστορικός καθώς αποτελούσε την αίθουσα διεξαγωγής των εξετάσεων των Ελλήνων Ναυτικών και την αίθουσα εκδηλώσεων του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας.

Στο ζεστό αυτό χώρο με τα ομοιώματα πλοίων

(από την αρχαιότητα έως και σήμερα), τα ναυτικά όργανα, τους ζωγραφικούς πίνακες, τις λιθογραφίες-αγιογραφίες, τα ιστορικά κειμήλια, ο οποίος είναι καταμετρημένος σε ιστορικές περιόδους που ξεκινούν από την παλαιολιθική εποχή και φτάνουν μέχρι την σύγχρονη, καθούν τον επισκέπτη να ταξιδέψει και να γνωρίσει το πλήρες φάσμα της εξέλιξης της Εμπορικής Ναυτιλίας στο πέρασμα των αιώνων, καθώς και να νιώσει το έντονο συγκινησιακό φορτίο, ανεξάρτητα από την ηλικία του, είτε είναι ναυτικός είτε όχι, αφού όλοι ανεξαιρέτως έχουν κάτι να μάθουν αληθιά και κάτι να θυμηθούν

Εγκαταστάθηκε η Ιστορική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος «Αικατερίνης Λασκαρίδη»:

Εν τέλει... περισσότεροι από 250 χιλιάδες τόμοι, σημαντικών προσωπικοτήτων των γραμμάτων και τεχνών, συγκεντρώθηκαν στην Ιστορική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος «Αικατερίνης Λασκαρίδη», η οποία εγκαταστάθηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κ. Προκόπη Παυλόπουλο.

«Η Ιστορική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος "Αικατερίνης Λασκαρίδη" είναι, ταυτοχρόνως, ήλκνο και κιβωτός του νέου ελληνικού πνεύματος. Κατά τούτο συνιστά πραγματική Ιστορική Βιβλιοθήκη του Νέου Ελληνισμού. Τόνισε στον χαιρετισμό του ο **Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Προκόπης Παυλόπουλος**.

Στην Ιστορική Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος «Αικατερίνης Λασκαρίδη» ανήκουν οι βιβλιοθήκες των: Κωνσταντίνου Σβολόπουλου, Κ.Θ. Δημαρά, Εμμανουήλ Κριαρά, Ελένης Γλύκατζη-Αρβελέρ, Κώστα Γ. Παπαγεωργίου, Γεωργίου Ν. Κάρτερ, Κωνσταντίνου Στάικου, Τριαντάφυλλου Σκληραβενίτη και Αικατερίνης Κουμαριανού. Επίσης, οι συλλογές του συλλέκτη Α. Οικονομόπουλου (γνωστή με το προσωνύμιο Biblioteca Greca), του Φίληπου

Ηλίου, του προέδρου του Ιδρύματος Παναγιώτη Λασκαρίδη, της Κωστούλας Μητροπούλου, του πρέσβη Δημήτρη Αθανασόπουλου και πολλών άλλων.

Ο κύριος όγκος της Ιστορικής Βιβλιοθήκης στεγάζεται στο ανακαινισμένο νεοκλασικό κτήριο στη συμβολή των οδών 2ας Μεραρχίας και Ακτής Μουτσοπούλου. Η Ιστορική Βιβλιοθήκη δεν είναι δανειστική. Απευθύνεται σε ερευνητές, επιστήμονες και φοιτητές που επισκέπτονται τους χώρους της.

